

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI
ESKİ TÜRK DİLİ BİLİM DALI

KARACAOĞLAN VE DADALOĞLU'NDA
SAPMALAR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Yrd. Doç. Dr. Birol İPEK

HAZIRLAYAN
Ömer YAŞAR

ELAZIĞ-2018

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI
ESKİ TÜRK DİLİ BİLİM DALI

KARACAOĞLAN VE DADALOĞLU'NDA SAPMALAR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Yrd. Doç. Dr. Birol İPEK

HAZIRLAYAN
Ömer YAŞAR

Jürimiz, 25.01.2018 tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonunda bu yüksek lisans tezini oy birliği ile başarılı saymıştır.

Jüri Üyeleri:

1. Prof.Dr.Ahat ÜSTÜNER
- 2.Yrd.Doç.Dr.Osman ÖZER
- 3.Yrd.Doç.Dr Birol İPEK
- 4.

F. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun ..... tarih ve ..... sayılı kararıyla bu tezin kabulü onaylanmıştır.

Prof. Dr. Ömer Osman UMAR
Sosyal Bilimler Enstitü Müdürü

ÖZET**Yüksek Lisans Tezi****Karacaoğlan ve Dadaloğlu'nda Sapma****Ömer YAŞAR****Fırat Üniversitesi****Sosyal Bilimler Enstitüsü****Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı****Eski Türk Dili Bilim Dalı****Elazığ – 2018, Sayfa: VIII+85**

“Sapma” sözcüğü bir dil bilimi ya da şiir terimi olarak sözcüklerin ses, biçim, anlam özelliklerinde ve dilin söz dizimi niteliklerinde bilinçli olarak değişikliğe gitmeyi, ortak dilde bulunmayan yeni söz değerleri bulmayı ifade eder. Şairin dil üzerindeki tasarruf gücünü gösteren sapmalar, anlatımı etkili kılmanın yollarından biridir. Bu çalışma Karacaoğlan ve Dadaloğlu şiirlerinde görülen dil sapmalarını yani günümüz Türkiye Türkçesinden farklı olarak kullanılan ses, kelime, ifade, dilbilgisi, anlam düzeyinde değiştirme, bozma şeklinde tanımlayabileceğimiz farklılıkları ortaya çıkarma amacıyla yapılmıştır. Bunun için Karacaoğlan'ın Bütün Şiirleri adlı kitap ve Dadaloğlu şiirleriyle ilgili en kapsamlı çalışma olan Prof. Dr. İsmail Görkem'in Yeni Bilgiler Işığında Dadaloğlu- Bütün Şiirleri adlı kitaplar ayrıntılı bir şekilde incelendi. Karacaoğlan ve Dadaloğlu'nu incelenirken (17. ve 19. Yüzyıllar) dilin o dönemdeki fonetik ve morfolojik özelliklerinin yanında yerel ağız özelliklerinin de kullanıldığı görülmektedir.

Karacaoğlan ve Dadaloğlu şiirlerinde karşımıza çıkan dil sapmaları genellikle tarihsel farklılıklardan, yöresel ağız kullanımlarından ve şiirde ahengi sağlamak için yapılan değişik kullanımlardan kaynaklandığı belirlendi. Belirlenen bu durumlardan yola çıkarak Halk edebiyatının iki büyük ustasının günümüz Türkçesinden farklılıkları ortaya kondu.

Anahtar Kelimeler: Sapma, Karacaoğlan, Şiir, Türkiye Türkçesi, Dadaloğlu

ABSTRACT**Master Thesis****Deviation at Karacaoğlan and Dadaloğlu****Ömer YAŞAR****Firat University****Institute of Social Sciences****Department of Turkish Language and Literature****Art (Science) of Modern Turkish Language****Elazığ – 2018; Page: VIII+85**

The word “Deviation” as a linguistics or poetry term meaning the sound of words, format, the syntax of the language attribute in the properties and consciously change in to new values that are not included in the common tongue refers to find. Showing the power of the language of the poet savings deviations, it is a way to override the effective narration. This study was Kapu and Dadaloğlu seen language in his poems, so unlike today’s natural borders Turkey aberration used sound, Word, expression, grammar, meaning the differences can be described in the form of change, at the level of the reveal. To do this, all the poetry books and poems of Karacaoğlan when suppliers of most comprehensive study based teaching Prof. Dr. İsmail Görkem’s new information in light of Teaching-they book All Poems were examined in detail. Karacaoğlan and Dadaloğlu when inspecting him (17 and 19. At that time, the language is phonetic and morphological centuries) features local also used the properties of the mouth

Karacaoğlan and Dadaloğlu encountered language in his poems aberrations are usually historical differences, regional oral use and to ensure harmony in poetry were caused by the use of the changes. Based on Folk literature of these situations determined by two large natural borders differences master today.

Key Words: Deviation, Karacaoğlan, Poem, Turkey Turkish, Dadaloğlu

İÇİNDEKİLER

ÖZET	II
ABSTRACT.....	III
İÇİNDEKİLER	IV
ÖN SÖZ	VII
KISALTMALAR	VIII
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1. KARACAOĞLAN VE DADALOĞLU'NUN HAYATI VE EDEBİ KİŞİLİĞİ ... 3

1.1. Karacaoğlan'ın Hayatı	3
1.2. Karacaoğlan'ın Edebi Kişiliği.....	6
1.3. Dadaloğlu'nun Hayatı ve Edebi Kişiliği	6

İKİNCİ BÖLÜM

2. DİL SAPMALARI .....

2.1. Ses Sapmaları	10
2.1.1. Dadaloğlu'nda Görülen Ses Sapmaları	10
2.1.1.1. Ünlü Düşmesi	10
2.1.1.1.1. Ünlü Birleşmesine Bağlı Ünlü Düşmeleri.....	10
2.1.1.1.2. Vurgusuz Orta Hecenin Düşürülmesine Bağlı Ünlü Düşmeleri	13
2.1.1.1.3. Belirtme Hali Ekinin Söylenmemesine Bağlı Ünlü Düşmeleri.....	13
2.1.1.1.4. İyelik Ekinin Söylenmemesine Bağlı Ünlü Düşmeleri	14
2.1.1.2. Ünlü Genişlemesi.....	14
2.1.1.3. Ünlü Türemesi	15
2.1.1.3.1. Öntüreme.....	15
2.1.1.3.2. İç Seste Ünlü Türemesi	16
2.1.1.4. Ünlü Daralması	16
2.1.1.5. Ünsüz Düşmesi	17
2.1.1.6. Ünsüz Yumuşaması	17
2.1.1.7. Ünsüz Türemesi	18
2.1.1.7.1. Ön Seste Ünsüz Türemesi	18
2.1.1.7.2. İç Seste Ünsüz Türemesi.....	18
2.1.1.7.3. Son Seste Ünsüz Türemesi.....	18

2.1.1.8. Ünsüz İkizleşmesi	19
2.1.1.9. Hece Düşmesi	19
2.1.1.10. Göçüşme	20
2.1.1.11. İle Yerine Kullanım	20
2.1.1.12. Ünlü Değişmeleri	22
2.1.1.12.1. Kalın Ünlülerin İncelmesi	22
2.1.1.12.2. İnce Ünlülerin Kalınlaşması	23
2.1.1.12.3. Geniş Ünlülerin Daralması	23
2.1.1.12.4. Dar Ünlülerin Genişlemesi	24
2.1.1.13. Ünsüz Değişimi	24
2.1.1.13.1. Ön Seste Ünsüz Değişimi	24
2.1.1.13.2. İç Seste Ünsüz Değişimleri	25
2.1.1.13.3. Son Seste Ünsüz Değişimleri	26
2.1.2. Karacaoğlan'da Görülen Ses Sapmaları	26
2.1.2.1. Ünlü Düşmesi	26
2.1.2.1.1. Ünlü Birleşmesine Bağlı Ünlü Düşmeleri	26
2.1.2.1.2. Vurgusuz Orta Hecenin Düşürülmesine Bağlı Ünlü Düşmeleri	28
2.1.2.1.3. Belirtme Hali Ekinin Düşürülmesine Bağlı Ünlü Düşmeleri	29
2.1.2.1.4. Diğer Ünlü Düşmeleri	30
2.1.2.2. Ünlü Genişlemesi	30
2.1.2.3. Ünlü Türemesi	31
2.1.2.3.1. Öntüreme	31
2.1.2.3.2. İç Seste Ünlü Türemesi	31
2.1.2.4. Ünlü Daralması	32
2.1.2.5. Ünsüz Düşmesi	32
2.1.2.6. Ünsüz Yumuşaması	32
2.1.2.7. Ünsüz Türemesi	33
2.1.2.8. Hece Türemesi	33
2.1.2.9. Hece Düşmesi	34
2.1.2.10. Göçüşme	35
2.1.2.11. İle Yerine Kullanım	35
2.1.2.12. Ünlü Değişmesi	36
2.1.2.12.1. Kalın Ünlülerin İncelmesi	36

2.1.2.12.2. İnce Ünlülerin Kalınlaşması.....	37
2.1.2.12.3. Geniş Ünlülerin Daralması.....	38
2.1.2.12.4. Dar Ünlülerin Genişlemesi.....	38
2.1.2.12.5. Düz Ünlülerin Yuvarlaklaşması.....	39
2.1.2.12.6. Yuvarlak Ünlülerin Düzleşmesi.....	39
2.1.2.13. Ünsüz Değişimi.....	40
2.1.2.13.1. Ön Seste Ünsüz Değişimi.....	40
2.1.2.13.2. İç Seste Ünsüz Değişimi.....	41
2.1.2.13.3. Son Seste Ünsüz Değişimi.....	42
2.2. Kelime Sapmaları.....	43
2.2.1. Dadaloğlu'nda Görülen Kelime Sapmaları.....	43
2.2.2. Karacaoğlan'da Görülen Kelime Sapmaları.....	57
2.3. Şivesel Sapmalar.....	75
2.3.1. Dadaloğlu'nda Görülen Şivesel Sapmalar.....	75
2.3.2. Karacaoğlan'da Görülen Şivesel Sapmalar.....	76
SONUÇ.....	79
KAYNAKÇA.....	82
EKLER.....	84
Ek 1. Orjinallik Raporu.....	84
ÖZ GEÇMİŞ.....	85

ÖN SÖZ

Türkçenin özellikle 20. Yüzyılın sonlarına doğru sağlam bir yazım sistemine ulaştığını söyleyebiliriz. Eksikleri ve tartışılan noktaları olsa da yazınımız güçlü bir yapıya sahiptir. Güçlü yazınımız değişik dönemlerde değişik sebeplerden dolayı farklı kullanımlarla karşımıza çıkmıştır. Genellikle şairler tarafından nazım dilinde ahenk temin edebilmek maksadıyla vezin ve kafiye gereği yapı bozulmakta, özgün olmak adına dile yeni söylemler ve bölgesel kullanımlar eklenmektedir. Bu nedenlerden dolayı kabul görmüş ve standartlarını oluşturmuş yazın dilimiz standart kullanımların dışına çıkmıştır ki incelediğimiz şahsiyetler yaşadığımız yüzyıldan çok daha önce yaşamışsa bu farklılık daha da belirginleşir. Yaşadığımız yüzyıldan yaklaşık dört yüzyıl önce yaşamış ünlü halk şairimiz Karacaoğlan'ın ve yaşadığımız yüzyıldan yaklaşık iki yüzyıl önce yaşamış Dadaloğlu'nun şiirlerini incelediğimizde standart Türkçe'den farklı olarak dil sapmaları görülmektedir. Genellikle ahenk sağlamak için veya kafiye, redif ve vezin gereği ses değişimleri ses düşmeleri karşımıza çıkmaktadır. Bunların dışında yöresel kullanımlar ve farklı yapıda sözcükler görülmektedir.

Çalışmayı yaparken öncelikle Karacaoğlan ve Dadaloğlu'nun yaşamı, eserleri ve yaşadığı Çukurova bölgesi ve Çukurova ağzı hakkında bilgi toplandı. İlgili çalışmaları da göz önüne alarak sapmanın çeşitlerini belirlemeye çalıştık. Çalışmamızda Karacaoğlan ve Dadaloğlu şiirlerinde dil sapmalarını; ses sapmaları ve kelime sapmaları olmak üzere iki başlık altında inceledik. Şiirlerde standart yazı dilinden farklılık gösteren özellikleri tespit ettik.

Çalışma esnasında bana yardımcı olan arkadaşlarıma teşekkür ederim. Bunun yanında çalışma esnasında birçok değerli hocamdan yardım aldım. Öncelikle lisans ve yüksek lisans döneminde derslerime giren birbirinden değerli hocalarıma teşekkürü bir borç bilirken, özellikle önerdiği kitaplar ve verdiği destek için Prof. Dr. Ahat ÜSTÜNER hocama, her an ulaşabildiğim ve çalışmanın her aşamasında desteğini gördüğüm değerli hocam Yrd. Doç. Dr. Birol İPEK' ye teşekkürü bir görev bilirim.

KISALTMALAR

KBŞ : Karacaoğlan Bütün Őirler

s. : Sayfa

YBİD : Yeni Bilgiler Işığında Dadaloğlu

GİRİŞ

Dil insanlar arasında anlaşmayı sağlayan tabii bir vasıta, kendisine mahsus kanunları olan ve ancak bu kanunlar çerçevesinde gelişen canlı bir varlık, temeli bilinmeyen zamanlarda atılmış bir gizli antlaşmalar sistemi, seslerden örülmüş içtimai bir müessesedir (Ergin, 2004: 3). Muharrem Ergin'in dilin tanımında söylediği gibi belli kanunları olan ve bu kanunlar çerçevesinde değişen ve gelişen canlı bir varlıktır, dil. Dili kullanan şair ve yazarlar esas itibarıyla bu kanunlar, kurallar çerçevesinde eserlerini kaleme alırlar ancak zamanla kelimelere, metne bağlı olarak yeni anlamlar kazandırmakta veya yine dilin genel kuralları içinde yeni kelimeler oluşturarak standart diden farklı kullanımlar yaratmakta ve böylece dilin zenginleşmesine katkı sağlamaktadırlar.

Türkçenin Göktürk kitabelerinden beri gelen sağlam bir yapısı bulunmaktadır. Göktürk kitabelerinde görülen soyut ifadeler ve mecazlı kelimeler bu dilin işlenmiş bir dil olduğunu gösterir. Bundan dolayı Türk dilinin, ilk yazıtlarından yani Orhun Abidelerinden çok daha eski olduğunu söyleyebiliriz. Öyle ki Osman Nedim Tuna, Türkçe-Sümerce ilişkisini araştırmış ve iki dil arasında 168 kelimenin ortak olduğunu tespit etmiştir. Bu çalışma Türkçenin günümüzden 5500 yıl önce var olduğunu ve yaşayan diller arasında en eski yazılı verilere sahip dilin Türkçe olduğu ortaya çıkmıştır (Tuna, 1990: 47). Bu kadar eski ve zengin dilin günümüze kadar birçok değişikliğe uğradığını söyleyebiliriz. Bu değişiklikler sosyal, kültürel, coğrafi, dini vb. sebeplerden olmuştur. Fakat en büyük sebep değişen dünyada canlı olan dilin de kendisini yenilemesidir.

Dil yetisi genel anlamda üzerinde uzlaşmış bir dizginin bireyler ve toplumca bildirişim amaçlı kullanılmasıdır. Dilin bireyler arası iletişimi sağladığını ifade etmek onu tek boyutla ele almak olur. Çok yönlü bir dizge özelliği taşıyan dilin yazınsallık işlevi de göz ardı edilmemelidir. Yazınsal dil, sözcük seçimi ve anlatımdaki öznellik açısından sözlü dile göre daha özenli olup söz varlığını geliştirme yolundadır. Yazınsal metinler sözlü dilden hareketle üretilse de bazı kurallar içinde yazıya geçirilir. Belli bir dönem içinde sabitleşen ve yaygınlaşan dil kullanımları zamanla standart kullanımlara ulaşır. Yazı dili dediğimiz kuralları olan ve genel olarak kullanılan bir dil, standartları dışında da kullanılabilir.

Dilin alışılmış kurallarını; yazım, ses, kelime, ifade, dilbilgisi, anlam düzeyinde değiştirme, bozma şeklinde tanımlayabileceğimiz kullanımlarına dil sapmaları denir. Dil sapmaları nesir dilinde karşımıza pek çıkmasa da nazım dilinde sıkça görülür. Bir duyguyu, düşünceyi, olayı ya da isteği en açık şekilde anlatmayı hedefleyen nesir dilinde kelimeler genellikle dilbilgisi kurallarına uygun olarak kullanılır. Yani düz yazıda iletilmek istenen mesaj önemli olduğundan kelimelerin anlam yanı öne çıkmakta, gösteren yanı göz ardı edilmektedir. Nazım dilinde ise çoğunlukla öne çıkan kelimelerin kendisidir. Kelimelerle kurulan şiirde amaç hikâye etmek değil kelimeler arasında şiirsel ahengi kurmaktır. Bu yüzden ahenk temin edebilmek maksadıyla vezin ve kafiye gereği yapı bozulmakta, özgün olmak adına dile yeni söylemler ve bölgesel kullanımlar eklenmektedir. Bunlar birer dilsel kusur değil tam tersine birer üstdil göstergesidirler.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. KARACAOĞLAN VE DADALOĞLU'NUN HAYATI VE EDEBİ KİŞİLİĞİ

1.1. Karacaoğlan'ın Hayatı

1606'da doğduğu, 1679'da ya da 1689'da öldüğü sanılmaktadır. Yaşamı üstüne kesin bilgi yoktur. Bugüne değin yapılan inceleme ve araştırmalara göre 17.yy'da yaşamıştır. Nereli olduğu üstüne değişik görüşler öne sürülmüştür. Bazıları Kozan Dağı yakınındaki Bahçe ilçesinin Varsak (Farsak) köyünde doğduğunu söylerler. Gaziantep'in Barak Türkmenleri de, Kilis'in Musabeyli bucağında yaşayan Çavuşlu Türkmenleri de onu kendi aşiretlerinden sayarlar. Bir başka söylentiye göre Kozan'a bağlı Feka ilçesinin Gökçe köyündendir. Batı Anadolu'da yaşayan Karakeçili aşireti onu kendinden sayar. Mersin'in Silifke, Mut, Gülnar ilçelerinin köylerinde, o yöreden olduğu ileri sürülür. Bir menkıbeye göre de Belgradlı olduğu söylenir. Bu kaynaklardan ve şiirlerinden edinilen bilgilerden çıkarılan, onun Çukurova'da doğup, yörenin Türkmen aşiretleri arasında yaşadığıdır.

Adı bazı kaynaklarda Simayil, kendi şiirlerinden bazısında ise Halil ve Hasan olarak geçer. Akşehirli Hoca Hamdi Efendi'nin anılarına göre Karacaoğlan yetim büyüdü. Çirkin bir kızla evlendirilmek, babası gibi ömür boyu askere alınmak korkusu ve o sıralarda Çukurova'da derebeyi olan Kazanoğulları ile arasının açılması sonucu genç yaşta gurbete çıktı. İki kız kardeşini de yanında götürdüğünü, Bursa'ya, hatta İstanbul'a gittiğini belirten şiirleri vardır. Yine bu şiirlerinden anlaşıldığına göre, Bursa'da ev bark sahibi oldu, evlat acısı gördü. Anadolu'nun çeşitli illerini gezdiği, Rumeli'ye geçtiği, Mısır ve Trablus'a gittiği de sanılıyor. Yaşamının büyük bir bölümünü Çukurova, Maraş, Gaziantep yörelerinde geçirdi.

Doğum yeri gibi, ölüm yeri de kesin olarak bilinmemektedir. Şiirlerinden, çok uzun yaşadığı anlaşılmaktadır. Hoca Hamdi Efendi'nin anılarına göre Maraş'taki Cezel Yaylası'nda doksan altı yaşında ölmüştür. En son bulgulara göre ise mezarının İçel'in Mut ilçesinin Çukur köyündeki Karacaoğlan Tepesi denilen yerde olduğu sanılmaktadır.

Karacaoğlan Osmanlı Devleti'nin iktisadi bunalımlar ve iç karışıklıklar içinde bulunduğu bir çağda yaşamıştır. Şiirinin kaynağını, doğup büyüdüğü göçebe toplumunun gelenekleri ve içinde yaşadığı, yurt edindiği doğa oluşturur. Güneydoğu Anadolu, Çukurova, Toroslar ve Gavurdağları yörelerinde yaşayan Türkmen

aşiretlerinin yaşayış, duyuş ve düşünüş özellikleri, onun kişiliği ile birleşerek âşık edebiyatına yepyeni bir söyleyiş getirir. Anadolu halkının 17.yy'da çektiği acılar, göçebe yaşantısının yoklukları, çileleri, çaresizlikleri, şiirinde yer almaz.

Şiirlerindeki insana dönüklüğünün özünde belirgin olan tema doğa ve aşktır. Ayrılık, gurbet, sıla özlemi, ölüm ise şiirin bu bütünselliği içinde beliren başka temalardır. Duygulanışlarını gerçekçi biçimde dile getirir. Düşündüklerini açık, anlaşılır bir dille ortaya koyar. Acı, ayrılık, ölüm temalarını işlediği şiirlerinde de bu özelliği göze çarpar. Düştten çok gerçeğe yaslanır. Çıkış noktası yaşanmışlıktır. Ona göre, kişi yaşadığı sürece yaşamdan alabileceklerini almalı, gönlünü dilediğince eğlendirmelidir. Yaşama sevincinin kaynağı güzele, sevgiliye ve doğaya olan tutkunluğudur. Güzelleri, yiğitleri över, dert ortağı bildiği dağlara seslenir. Lirik söyleyişinin özünde, halkının duyuş ve düşünüş özellikleri görülür.

Göçebe yaşamının vazgeçilmez bir parçası olan doğa, onun şiirin başlıca temalarından biridir. Yaşadığı, gezip gördüğü yörelerin doğasını görkemli bir biçimde dile getirir. Dost, kardeş bildiği, sevgilisiyle eş gördüğü, iç içe yaşadığı bu doğa, onun için sadece bir mekân olmaktan ötedir. Şiirin başka önemli bir teması olan aşkın varoluşu, doğadaki benzetmelerle güzelleşir. Onunla yaşanan sevinç, onun getirdiği acı doğa ile paylaşılır. Sevgili, şiirinde doğanın ayrılmaz bir parçasıdır.

Şiirlerinde yer yer sıla özlemi ve ölüm temasına da rastlanır. Sevdiğinden, ilinden, obasından ayrı düşüşü özlemle dile getirir, yakınıdır. Ölüm de, ayrılık ve yoksullukla eş tuttuğu bir derttir.

Doğa temasının yanı sıra şiirin asıl odak noktasını oluşturan aşk/sevgili kavramını, âşık şiirin geleneksel kalıpları dışında bir söyleyişle ele alır. Onun için sevgili, düşlenen, bin bir hayal ile var edilen, ulaşılmazlığın umutsuzluğuyla adına türküler yakılan bir varlık değildir; doğa ve insan ilişkileri içindedir. Onu, yaşamdan ve bu ilişkilerden soyutlamadan verir.

İlk kez onun şiirinde sevgililerin adları söylenir: Elif, Anşa, Zeynep, Hürü, Döndü, Döne, Esmâ, Emine, Hatice... Karacaoğlan bunların kimine bir pınar başında su doldururken, kimine helkeleri omuzunda suya giderken, kimine de yayık yayıp halı dokurken görüp vurulmuştur. Gönlü bir güzel ile eylemez, bir kişiye bağlanmaz. Uçarılık, onun duyuş dünyasının şiirsel söyleyişine yansıyan en belirgin yanıdır. Erotizm, şiirine sevmek ve sevişmek olgusuyla yansır. Kanlı-canlı sevgili, cinsellik motifleriyle daha da belirginleşir, şiirinde etkileyici bir biçimde yer eder. Onun sevgiye

ve kadına bakış açısı, âşık şiirine yenilik getirir ve bu gelenek içinde etkileyici bir özellik taşır. Tanrı kavramı ve din teması şiirinde önemlice bir yer tutmasa bile, bu konudaki yaklaşımıyla da kendi şiir geleneğine yine değişik bir bakış açısı getirmiş ve sonraki kuşaklar üzerinde etkileyici yönlendirici olmuştur.

Karacaoğlan yaşadığı çağda yetişmiş başka saz şairlerinin tersine, dil ve ölçü bakımından Divan Edebiyatı'nın etkisinden uzak kalmıştır. Güneydoğu Anadolu insanının o çağdaki günlük konuşma diliyle yazmıştır. Kullandığı Arapça ve Farsça sözcüklerin sayısı azdır. Yöresel sözcükleri ise yoğun bir biçimde kullanır. Deyimler ve benzetmelerle halk şiirinde kendine özgü bir şiir evreni kurmuştur. Bu da onun şiirine ayrı bir renk katar. Bu sözcüklerin birçoğunu halk dilinde yaşayan biçimiyle, söylenişlerini bozarak ya da anlamlarını değiştirerek kullanır.

Karacaoğlan, halk şiirinin geleneksel yarım uyak düzenini ve yer yer de redifi kullanmıştır. Hece ölçüsünün 11'li (6+5) ve 8'li (4+4) kalıplarıyla yazmıştır. Bazı şiirlerinde ölçü uygunluğunu sağlamak için hece düşmelerine başvurduğu da görülür. Mecaz ve 5azmunlara çokça başvurması, söyleyişini etkili kılan önemli öğelerdir.

Şiirsel söyleyişinin önemli bir özelliği de, halk şiiri türü olan mani söylemeye yakın oluşudur. Koşmalar, semailer, varsağlar ve türküler şiirleri arasında önemlice yer tutar. Bunların her birinde açık, anlaşılır bir biçimde, içli ve özlü bir söyleyiş birliği kurmuştur.

Pir Sultan Abdal, Âşık Garip, Köroğlu, Öksüz Dede, Kul Mehmet'ten etkilenmiş, şiirleriyle Âşık Ömer, Âşık Hasan, Âşık İsmail, Kâtibi, Kuloğlu, Gevheri gibi çağdaş şairleri olduğu kadar 18.yy ve şairlerinden Dadaloğlu, Gündeşlioğlu, Beyoğlu, Deliboran'ı, 19.yy şairlerinden de Bayburtlu Zihni, Dertli, Seyranî, Zileli Talibî, Ruhsatî, Şem'î ve Yeşilabdâl'ı etkilemiştir. Daha sonra da gerek Meşrutiyet, gerek Cumhuriyet dönemlerinde, halk edebiyatı geleneğinden yararlanan şairlerden Rıza Tevfik Bölükbaşı, Faruk Nafiz Çamlıbel, Behçet Kemal Çağlar, Ahmet Kutsi Tecer ve Cahit Külebi, Karacaoğlan'dan esinlenmişlerdir.

Şiirleri 1920'den beri araştırılan, derlenip yayımlanan Karacaoğlan'ın bugüne değin, yazılı kaynaklara beş yüzün üzerinde şiiri geçmiştir. Müjgân Cunbur'un kitabında 507 şiir yer almaktadır.

1.2. Karacaoğlan'ın Edebi Kişiliği

Karacaođlan yaşıadığı çağda yetişmiş başka saz şairlerinin tersine, dil ve ölçü bakımından Divan Edebiyatı'nın etkisinden uzak kalmıştır. Güneydođu Anadolu insanının o çağdaki günlük konuşma diliyle yazmıştır. Kullandığı Arapça ve Farsça sözcüklerin sayısı azdır. Yöresel sözcükleri ise yoğun bir biçimde kullanır. Deyimler ve benzetmelerle halk şiirinde kendine özgü bir řiir evreni kurmuştur. Bu da onun şiirine ayrı bir renk katar. Bu sözcüklerin birçoğunu halk dilinde yaşayan biçimiyle, söyleyişlerini bozarak ya da anlamlarını değiştirerek kullanır. Karacaođlan, halk şiirinin geleneksel yarım uyak düzenini ve yer yer de redifi kullanmıştır. Hece ölçüsünün 11'li (6+5) ve 8'li (4+4) kalıplarıyla yazmıştır. Bazı şiirlerinde ölçü uygunluğunu sağlamak için hece dūřmelerine başvurduğu da görüldü. Mecaz ve 6azmunlara çokça başvurması, söyleyişini etkili kılan önemli öğelerdir. şiirsel söyleyişinin önemli bir özelliği de, halk şiiri türü olan mani söylemeye yakın oluşudur.

Koşmalar, semailer, varsağılar ve türküler şiirleri arasında önemlice yer tutar. Bunların her birinde açık, anlaşılır bir biçimde, içli ve özlü bir söyleyiş birliği kurmuştur. Pir Sultan Abdal, Âşık Garip, Köroğlu, Öksüz Dede, Kul Mehmet'ten etkilenmiş, şiirleriyle Âşık Ömer, Âşık Hasan, Âşık İsmail, Kâtibi, Kuloğlu, Gevheri gibi çağdaşı şairleri olduğu kadar 18.yy ve şairlerinden Dadaloğlu, Gündeşlioğlu, Beyoğlu, Deliboran'ı, 19.yy şairlerinden de Bayburtlu Zihni, Dertli, Seyranî, Zileli Talibî, Ruhsatî, şem'î ve Yeşilabdall'ı etkilemiştir. Daha sonra da gerek Meşrutiyet, gerek Cumhuriyet dönemlerinde, halk edebiyatı geleneğinden yararlanan şairlerden Rıza Tevfik Bölükbaşı, Faruk Nafiz Çamlıbel, Behçet Kemal Çağlar, Ahmet Kutsi Tecer ve Cahit Külebi, Karacaoğlan'dan esinlenmişlerdir. şiirleri 1920'den beri araştırılan, derlenip yayımlanan Karacaoğlan'ın bugüne değin, yazılı kaynaklara beş yüzün üzerinde şiiri geçmiştir.

1.3. Dadaloğlu'nun Hayatı ve Edebi Kişiliği

Osmanlı Devleti'nin Anadolu Türkmenlerini iskân politikasına tepki olarak tanınmış bir halk ozanıdır. 18. Yüzyılın son çeyreğinde Kayseri'nin Tomarza ilçesinde doğup 19. Yüzyılın ortalarında öldüğu bilinmektedir. Doğum ve ölüm tarihleri hakkında kesin bilgi yoktur. Oğuzların Avşar boyundandır. Osmanlı Devleti'nin konar-göçer Avşar, Karsantı, Sırkıntı, Bozdoğan, Kırıntı, Berber, Menemenci gibi Türkmen aşiretlerini yerleşik hayata geçirmek için verdiği uğraş, yer yer başkaldırılara ve

çatışmalara neden olmuştur. Dadaloğlu'nun şiirleri, yerleşik hayata geçmek istemeyen Türkmen aşiretlerinin sesi ve sözlü tarihi sayılabilir. Her yıl Kayseri'de, Dadaloğlu (Avşar) Şenlikleri düzenlenmektedir. Dadaloğlu diğer 19'uncu yüzyıl halk ozanlarından üstün yeteneği ile Köroğlu'nun yiğit ve kavgacı anlatımını birleştirir.

Kalktı göç eyledi, Avşar elleri
Ağır ağır giden eller, bizimdir.
Arap atlar yakın eder ırağı
Yüce dağdan aşan yollar bizimdir.

Halk Ozanı Dadaloğlu hakkında aile kütüğü ile ilgili yapılan çalışmalardaki bilgilere göre Gavurdağında elleri (Kanlıgeçit) buradan gittiği

Yarsuvatta güreş ettim yıkıldım
Dokuz yüz atlıynan harbe dıkıldım
Yüzü burda sekiz yüzü nicoldu.”

demektedir. Bu türkünün aşiret kavgasında Kozanoğlu, Dulkadiroğlu ve Ali Osman Oğlu isimli beylerin Maraş'ın üst tarafında bulunan Kırım isimli yerden gelerek Çukurova' ya yerleşmek isteyen Ceritler ile kavgaya girmemesi ve bundan haberi olmayan bu gün Kozan Kadirli arasında bulunan Anavarza Kalesine ulaşınca söylediği bilinmektedir. Türküde:

“Sana derim sana Anavarza Kalesi
Sana konup göçenlerin nicoldu”

diye hüküm sürmekte olan bu beyler, Ceritler önünce çekilince Ceritler Çukurova'yı istilaya başlamış ve bunun doğal sonucu olarak da Çukurova da aşiret kavgaları başlamıştır. Çukurova halkı ve Ceritler konar-göçer olduğundan Gavurdağını ve Kozandağını kontrol altına alarak Erzin, Kadirli ve Kozan gibi kasabalar Fırka-i İslahiye'nin kurduğu veya yeniden düzenlediği yerlerdir. Dadaloğlu'nun Gavurdağı-Kozandağı arasında hareket eden aşiret beylerinden biri olduğu bilinmektedir. Kozan Dağları, Binboğa Dağları ve Gavurdağları'nda aynı isimde yerlerin bulunması ve her

yörede sözlü hikâyenin farklı anlatılması türkülerin veya türkü mısralarının farklılık göstermesi de bundandır.

Dadaloğlum der ki, aslım nereli,
Bizde ölen şehit, gazi yaralı,
Haydin aslanlarım, haydin ileri,
Seyret kavgayı da, gör Kozanoğlu.

Gerçek olan bir şey vardır. O da Dadaloğlu'nun Çukurova, Kozan, Binboğa ve Gavurdağı yöresinde konar-göçer bir halk ozanı olarak yaşadığıdır.

İKİNCİ BÖLÜM

2. DİL SAPMALARI

Doğan Aksan dil sapmasını “kelimelerin ses ve özelliklerinde, söz diziminde bilinçli olarak değişikliklere gitme, dilde bulunmayan yeni kelime ve anlatım biçimlerini kullanma eğilimi” olarak tanımlar (Aksan, 1995: 166).

Nurullah Çetin “kelime, ifade ya da cümle yapılarında bilinen kurallara ve alışılmış yapılara aykırı olarak bazı değişiklikler, bozmalar, türetmeler, uydurmalar yapmak.” şeklinde tanımlamıştır (Çetin, 2004: 166).

Zeliha Güneş ise sapma için “sapma, dilin kuralları dışında kullanılmasıdır. Bunu herhangi bir kişi yaptığı zaman yanlış sayılır. Ancak sanat amacı güderek yapıldığında durum değişir. Nitekim kimi şairler bilinçli olarak biçimde, söz diziminde değişiklikler yaparlar; böylece yeni tasarımlar, çok farklı imgeleri çağrıştıracak yeni yapılar oluştururlar.” (Güneş, 2005: 143-159) şeklinde tanımlamıştır.

Dil sapsmaları değişik biçimlerde ele alınır. Örneğin Ünsal Özünlü dil sapsmaları tasnifinde “yazımsal, sesbilimsel, sözcüksel, dilbilgisel, anlamsal, lehçesel, kesimsel ve tarihsel dönem” sapsmaları olarak ele almıştır. (Özünlü, 1982: 77-85) Doğan Aksan “Şiir Dili ve Türk Şiir Dili” eserinin şiir dilinde sapsmalar başlıklı bölümde sapsmaları sözcüksel, biçimbilimsel, anlambilimsel, sessel ve öteki sapsmalar şeklinde tasnif etmiştir (Aksan, 1995: 167-181). Nurullah Çetin “Şiir Çözümleme Yöntemi” adlı eserinde dil sapsmalarını yazım, ses, kelime, ifade, dilbilgisi, ödünç metinlere müdahale şeklinde tasnif etmiştir (Çetin, 2004: 166-184).

Dil sapsmalarıyla ilgili genel olarak uzlaşa noktası bilinçli olarak dilin yapısında değişikliğe gitmenin olduğunu söyleyebiliriz. Bu bilinçli değişiklik dilin kullanımını genişletmiştir ve kolaylaştırmıştır. “Şiir sanatı günlük dilin yüceltilmesi gayesini taşır. Bunun için şair, şuursuz sayıklamayı cümle nehirlerine, kelime kanallarına kadar düzenleyen kişidir. Bir dil mimarı olan şair, şiir evini kurarken günlük dil içerisinde bir takım seçmeler yapmasının yanı sıra kelime kombinasyonları vasıtasıyla şiirini arındırma ve süsleme işine girer.” (Özcan, 2003:115-136). Günlük dilden sıyrılıp gizemli ve özgün olabilmek için çaba içinde olan dil mimarı şairler kendilerini sapma noktasında bulmuşlardır. Şairler tıkanma noktasında bu tür kullanımları bir çıkış yolu olarak görmüş ve kurtuluşu bu yolda bulmuşlardır. Bunun dışında sözcükleri ses ve

anlam açısında daha etkili ve kalıcı kılmayı isterler. Bu durum hem onları rahatlatmış hem de şiire yeni bir hava yeni bir ahenk getirmiş daha özgün kullanımlar oluşturmuştur.

2.1. Ses Sapmaları

Nurullah Çetin ses sapmalarını “ünsüz düşmesi, ünlü ekleme, yöresel ağız özellikleri, ünlü uzatmaları, ünlü düşmeleri, ünlü değişiklikler” (Çetin, 2004: 171-172). olarak sınıflamıştır. Karacaoğlan ve Dadaloğlu şiirlerinde en çok ses sapmaları dikkat çekmektedir. Ses sapmalarının Karacaoğlan ve Dadaloğlu’nda çok görülmesinin nedeni vezin ve kafiye gereği ses düşmeleridir. Bunun dışında kimi şiirlerinde rastladığımız sessel sapmalar belli bir amaçla, sözcüklerin konuşulan dildeki, bölge ağızlarındaki söyleyiş biçimleriyle verilmekte, böylece bir yandan konuşulan dilin doğallığı, bir yandan da kişilerin bölgesel ağızlarla olan bağlılığı yansıtılmış olmaktadır.

2.1.1. Dadaloğlu’nda Görülen Ses Sapmaları

2.1.1.1. Ünlü Düşmesi

Dadaloğlu’nun şiirlerinde bazı kelimelerde vezin gereği orta ve son hecelerde ünlü düşmesine rastlanmaktadır Çeşitli şekillerde karşımıza çıkan ünlü düşmeleri daha çok mısralardaki hece sayısını denkleştirmek amacıyla yapılır.

2.1.1.1.1. Ünlü Birleşmesine Bağlı Ünlü Düşmeleri

Ünlü ile biten bir kelimedden sonra ünlü ile başlayan bir kelime gelince, iki ayrı kelimeye ait yan yana gelen bu ünlülerden biri düşer. Ünlü Birleşmesi yoluyla görülen bu düşme sonunda ya iki ünlüden biri kalır veya her iki ünlüde yerini başka bir ünlüye bırakarak farklı bir ünlüye dönüşebilirler. Şairlerde yazı dilindeki ünlü birleşmelerinden farklı yapılarda görülen bu düşme daha çok hece sayısını denkleştirmek amacıyla yapılır.

Küçük *Al’ oğlu* da haykırır kalkar (YBID, 73)

Terkeşl’ oğulları Torun değil mi (YBID, 151)

Şahmetl’ oğulları Torun değil mi (YBID, 151)

Cad'oglu da tebdilini şaşırđı (YBID, 228)
 Padişahıtan ferman gelmiş ni 'delim (YBID, 244)
Sırkınt'oglu yanımızda bulundu (YBID, 345)
 Kardeşim Kara mustaf'oglum (YBID, 345)
Ağ'lar bu çocuğun bana kasdı ne (YBID, 360)
Vakt'iken sazını ver sarı kuzum (YBID, 363)
İmirz'oglu beni eğleme yolundan (YBID, 372)
 Yine Kad'oglu mu Maraş valisi (YBID, 394)
 Katlan Danac'oglu varıyor Çerkez (YBID, 400)
 Dedem yurdu kim'emanet edelim (YBID, 244)
N' olaydı da Kozanoğlu'm n' olaydı. (YBID,52)
N' eyledik de Hakk'a büyük söyledik. (YBID,52)
 Cahil idik n' ettiğimizi bilmedik. (YBID,52)
Del' olmuş divane dört yanın gezer. (YBID,54)
Eğr' efeli güzellerin çekilmez. (YBID,59)
 Dadaloğlu der şu bana n' oldu. (YBID,61)
Koc' ırmak tutardı buzu. (YBID,63)
 Yüreğimi yaktı m' ola. (YBID,66)
 "Kırmızı gül yeşil olur all' olur
 Ağzı şeker dudakları ball' olur
 Baharın geldiği neden bell' olur
 Duman çöker nur bağlanır bellere" (YBID, 68)
 Ötüşünen del' eyler avazı bizi (YBID, 93)
 Doğru söyle beş yavrunun baş' için (YBID, 97)
Yen' evliyim ayrılacak zaman mı (YBID, 102)
 Hey ağalar kış m' olacak bilemem (YBID, 102)
 Tecirli dav' ider ırzının uçu (YBID, 118)
 Bir alm' attım tekerlendi (YBID, 122)
 El kovar mayalar ufakl' irili (YBID, 137)
Koc' Amik'ten yolun gelir Göğdeli (YBID, 137)
İman' olan cennetine girecek (YBID, 164)
 Çekerim çileyi böyl' olsun bugün (YBID, 180)
Koc' Aslan Kenan'ın Elif anası (YBID, 185)

Emmi day'adama çok gerek olur (YBID, 192)
 Kimini öldürür kimin hast'eder (YBID, 195)
 Bağdat'ın Mısır'ın malın üst'eder (YBID, 195)
N'etti idim şu koğlaşan ele ben (YBID, 200)
 Nasıl konmam yen'açılmış güle ben (YBID, 200)
Kab'ardıcın gürlemesi yelinen (YBID, 202)
 Paşa Bey'in oğlu Del'Osman Ali (YBID, 229)
 Dadaloğlu n'ittin gök atlı eri (YBID, 253)
Kur'ağaçta bir dal bitmiş gib'olur (YBID, 295)
 Yiğidin sevdiği yanınd'olana (YBID, 295)
 Ötüşü gül dalınd'olur (YBID, 296)
 O da binde birind'olur (YBID, 296)
 Sevdiceği yanınd'olur (YBID, 296)
 Kötüler de attan düşer fen'olur (YBID, 297)
 Gösterirdim size mertlik nerd'olur (YBID, 298)
 Korkarım ki emeklerim zay'olur (YBID, 302)
 Der Dadaloğlu'm da n'edip n'etmeli (YBID, 302)
 Yürekten çıkar mı böyl'olan dertler (YBID, 325)
 Kayboldu arada boyn'uzun atlar (YBID, 325)
İy'olmadı şu sinemin yarası (YBID, 325)
 Şöhret için sar'altınlar takardık (YBID, 333)
 Koç yiğidin elind'olur yarası (YBID, 340)
 Arap atın koç yiğidin gün'oldu (YBID, 340)
 O nedir ki ödürgüsüz burg'olur (YBID, 352)
 Bire ağalar ben bu çocuğu n'iderim (YBID, 358)
 Öldürür de arp'ekerim yurduna (YBID, 375)
Kanl'üleşe kartal endi duydun mu (YBID, 380)
Del'olur sevdiğim sevdana düşen (YBID, 392)
 Yalınızın kanad'olmaz kol'olmaz (YBID, 396)
 Kötülerin gölges'olmaz dal'olmaz (YBID, 396)
 Cemâlin şûlesi beni del'eder (YBID, 407)
 Yoktur Fettahlı da kim'edek nazı (YBID, 411)
 Cabbar Dede yardımc'olsun pîriniz (YBID, 415)

Ünlü birleşmesi sonucu görülen ünlü düşmelerinin büyük çoğunluğu vezin gereği mısralardaki fazla heceyi eksiltmek için kullanılmıştır. Bunun dışında yöresel kullanımdan kaynaklanan ünlü düşmeleri de görülmektedir. Ünlü düşmesi 1. Belirtme hali ekinin düşürülmesi 2. Birleşik fiil çekimlerinde yardımcı fiilin (-i) ünlüsünün düşmesi ve 3. Ünlü birleşmesi denilen ses olayına benzer tarzda iki ayrı kelimeye ait yan yana gelen ünlülerden birinin düşmesi şeklinde görülür. Birinci ve ikinci maddede söz ettiğimiz düşmeler yazı dilinde de karşımıza çıkar. Ancak üçüncü madde kapsamında düşürülen ünlülerin büyük kısmı şaire has, hece sayısını denkleştirmek amacıyla yapılan özgün kullanımlardır.

2.1.1.1.2. Vurgusuz Orta Hecenin Düşürülmesine Bağlı Ünlü Düşmeleri

Gelin ağ'lar seyredelim güzeli (YBID, 197)

Evvel aş'na idim her bir hallere (YBID, 202)

Göğsü kolu yum'sak olur güzelin (YBID, 224)

2.1.1.1.3. Belirtme Hali Ekinin Söylenmemesine Bağlı Ünlü Düşmeleri

Bilindiği gibi belirtme hali eki nesne belirtili ise söylenir. Ancak hece sayısını denkleştirmek kaygısıyla bu ekin söylenmediği kullanımlar görülmektedir. Aşağıdaki mısralarda belirtme hali ekinin bu düşünceyle söylenmediği anlaşılmaktadır.

Söyleyip de şirin dilin kesmezler (YBID, 72)

Hak adalet er geç yerin bulursa (YBID, 110)

Haleb'in Antep'in yolun keserim

Ürkütüp sürüsün yiyenlerdenim (YBID, 180)

Gördüğüm günlerin birin görmezdim (YBID, 181)

Arttı derdim yaralarım yeniler (YBID, 189)

Defterim elimden aldı sabahtan (YBID, 197)

Nerde güzel görsem ismin yazarım (YBID, 197)

Her sene sen gibi birin yutmam var (YBID, 258)

Bir gün kara toprak örter üstümüz (YBID, 281)

Şol Çukurova'da bitirir işin
 Er göçen bu sene kurtarır başın
 Andırın beyliye bildirmez yaşın
 Hiç aman vermedi hepisin kırdı (YBID, 228)
 Bir yiğit sevdiğin aramış bulmuş (YBID, 235)
 Adana çizmesin geymiş kığına (YBID, 235)
 Halil Ağa her attığın şaşırıldı (YBID, 228)
 Baban Koca Topuz'un da hakkın unutma (YBID, 401)
Yatacağım bilsem bile zindanda. (YBID,52)

Dadaloğlunun şiirlerinde 19 mısra da belirtili olması gereken bir nesnenin sonundaki belirtme hali ekinin hece sayısını denkleştirmek için söylenmediği görülmektedir.

2.1.1.1.4. İyelik Ekinin Söylenmemesine Bağlı Ünlü Düşmeleri

Aşağıdaki mısra da, bir düz – dar ünlüden ibaret olan üçüncü teklik şahıs iyelik ekinin söylenmemesi sonucu mısra bir hece eksilti olarak hece sayısı denkleştirilmektedir.

Bire cünunluğun zaman mı (YBID, 98)

2.1.1.2. Ünlü Genişlemesi

Günümüzde dar kullanımlarıyla karşımıza çıkan bazı kelimeler Dadaloğlu'nun şiirlerinde geniş şekilleriyle karşımıza çıkmıştır. Bu kullanımların bir kısmı şairin yaşadığı dönemin veya yörenin dil özelliklerine bağlı farklılıklar da olabilir.

Kış ak geyer yazın yeşil postludur. (YBID,61)
 Yoksa geri get mi dersin Fadime (YBID, 80)
 Kaçak deyu boy altımda direnmiş (YBID, 104)
 Ben söyledim eyisini (YBID, 108)
 Avşar'ın atlısı Haleb'e endi (YBID, 120)

Ne al geymiş ne kırmızı ne mavı_(YBID, 132)
 Ağaçlar geydi donunu (YBID, 157)
Cehan'a varınca eğlen azıcak (YBID, 178)
 Yükümü de cezdim çayır çimene (YBID, 200)
 Akdağ heç mi gitmez gamın (YBID, 226)
 O yiğit sevdiğinden ne tez osanmış (YBID, 235)
 “Acem ellerinden bile gelmişem
 Yedi güzellere divan durmuşam
 Seksen iki âşığın sazın almuşam
 Vakti iken sazı ver Dadaloğlu” (YBID, 365)
İçmişem badeyi olmuşam sarhoş (YBID, 399)

Bunların bir kısmı, Özellikle Azerbaycan Türkçesinde anlatılan geçmiş zaman kipi birinci teklik şahıs çekimlerinde şahıs ekinin düz – geniş ünlülü olması gibi kullanımlardan kaynaklı genişlemeler olabilir. Bunları da yaygın kullanımdan farklı olduğu için sapmalar içerisinde ele aldık.

Genellikle yöresel kullanımdan kaynaklı 15 mısradaki 17 ünlü genişlemesi tespit edilmiştir.

2.1.1.3. Ünlü Türemesi

2.1.1.3.1. Öntüreme

Türkçede bazı ünsüzlerle kelime başlamaz. Başka dillerden aldığımız kelimelerden bu kurala uymayanların başlarına ünlü ses getirilerek kullanılır. Buna ünlü öntüremesi denir. Özellikle l ve r sesleriyle başlayan kelimelerin başına bir ünlü getirilir. Bunun nedeni, halkın dilimizin kuralına uymayan kelimeleri bu kural dışı ses yapısından kurtarma isteğidir.

Irast geldim servi boylu Senem'e (YBID, 83)

İlgi ilgi bir yel esti Urum'dan (YBID, 133)

Solar koç yiğidin gülgün irengi (YBID, 239)

2.1.1.3.2. İç Seste Ünlü Türemesi

Başka dillerden aldığımız kelimelerde yan yana bulunan iki ünsüz arasında bir ünlünün türediği görülmektedir. Buna iç ses ünlü türemesi denir. Bunun nedeni söyleyiş kolaylığı ve vezin gereği hece sayısını eşitleme adına yapılmış kullanımlardır.

Bire cünunluğun zaman_mı (YBID, 98)

Halini arz eyle de *sadır azama* (YBID, 120)

Derdim artar yaralarım *sızılar* (YBID, 184)

“Her gün her gün durmaz dolap *iniler* (YBID, 189)

Ağır başım kulaklarım *çınılar* (YBID, 189)

Hiç aman vermedi *hepinin* kırdı (YBID, 228)

Burnu *hurızmalı* katar mayalı (YBID, 255)

Etirafın balkan oldu göl oldu (YBID, 340)

Çağırınca *mencilise* gelmeyen (YBID, 341)

Yalnızın kanad’ olmaz_kol’ olmaz (YBID, 396)

Hem ölür *hemi* öldürür (YBID, 423)

Dadaloğlu’nda 3 öntüreme, 11 iç seste olmak üzere toplamda 14 ünlü türemesi görülmektedir. Bazı kelimelerde ünlü düşmesi yapılması gerekirken vezin gereği ünlü düşmesine gidilmemiştir yine vezin gereği ek fiil kullanımlarında ünlü düşmesine gidilmemiştir. Bunların dışında özellikle l ve r ünsüzlerinin başına ünlü getirilmiştir.

2.1.1.4. Ünlü Daralması

Ağırlıklı olarak yöresel kullanımla ilgili ünlü daralması karşımıza çıkmıştır.

Padişaktan ferman gelmiş gel *deyi* (YBID, 102)

Tüfâmız Macar’otu firenk *barıdı* (YBID, 115)

Eğer duyarsa *irbehem* Paşa (YBID, 120)

Padişaktan ferman gelmiş *ni’delim* (YBID, 244)

Ağırlıklı olarak yöresel kullanımla ilgili 4 ünlü daralması tespit edilmiştir.

2.1.1.5. Ünsüz Düşmesi

Ünsüz düşmesi genellikle iç ve son seste görülmektedir. Bazen kelime başında da ünsüzlerin düştüğüne rastlanmaktadır.

Alırım kız seni komam ellere (YBID, 86)

Eşem'in zülüfü telden seçilmez (YBID, 121)

Anam babam belki duyar (YBID, 123)

Kâkül kıvrım kıvrım eğri baş gerek (YBID, 176)

Çağırsam beyleri etmiyor töbe (YBID, 209)

Sineme urdu bir kirpiği kancalı (YBID, 279)

Genellikle yöresel kullanımdan kaynaklı 6 ünsüz düşmesi görülmektedir.

2.1.1.6. Ünsüz Yumuşaması

Dadaloğlu'nun şiirlerinde ünsüz benzeşmesi olması gereken yerde ses olayının olmaması günümüzden farklı olarak ünsüz yumuşaması olarak karşımıza çıkmıştır. Ve genellikle bu ses olayı t-d harfleri üzerinde gerçekleşmiştir.

Kışın ağ giyer de yazın emir donlu. (YBID,58)

“Sökün geldin şu cihana beriden

Ah çekip de dağı taşı eriden

Bakırları adam yapıp yürüden

Sultan Süleyman'a kalmadı dünya” (YBID, 69)

Yazıcıoğlu derler harammış südüden (YBID, 110)

Hele bakın şu yiğidin kasdına (YBID, 131)

Bizim göle ördeğinen kaz geldi (YBID, 136)

Mağara çölünde gavga kuruldu (YBID, 228)

Halil Ağa her attığın şaşırdı (YBID, 228)

Yusuf Beyim der bakın şunun kasdına (YBID, 256)

Adam evranıyım yudarım seni (YBID, 258)

Çürüdür ha nazlı dilber çürüdür (YBID, 281)

Ağ'lar bu çocuğun bana kasdı ne (YBID, 360)

Yarın ayriveder Albustan düzü (YBID, 371)

Konuşursan *merd* oğlu *merd* ile konuş (YBID, 399)

Dadaloğlu şiirlerinde benzeşme olması gereken yerde ses olayı olmayarak yumuşama görülmüştür. Şiirlerde 14 mısrada 16 ünsüz yumuşaması görülmüştür.

2.1.1.7. Ünsüz Türemesi

Dadaloğlu şiirlerinde ünsüz türemesi Türkçenin eski kullanımından ve yöresel kullanımlardan kaynaklanmaktadır.

2.1.1.7.1. Ön Seste Ünsüz Türemesi

Karınca'nın *yesiriyim* (YBID, 222)

Kâh çuha giyer kâh *haba* (YBID, 242)

Koca *Hantep* ile telli Haleb' in (YBID, 305)

2.1.1.7.2. İç Seste Ünsüz Türemesi

Burnu *hurızmalı* katar mayalı (YBID, 255)

Çıktım yükseğine *pursludur purslu* (YBID, 279)

Çağırınca *mencilise* gelmeyen (YBID, 341)

2.1.1.7.3. Son Seste Ünsüz Türemesi

Gezdireyim yeşil *ilen* alınan

Besleyeyim şeker *ilen* balınan (YBID, 125)

Sankim neydi bunda suçu Avşar'ın (YBID, 212)

Haydin aslanlarım *haydin* ileri (YBID, 378)

Yöresel kullanımdan kaynaklı ön seste 3, iç seste 3 mısrada 4, son seste 4 mısrada 5 olmak üzere toplamda 10 mısrada 12 ünsüz türemesi görülmektedir.

2.1.1.8. Ünsüz İkizleşmesi

Tek ünsüzün tekrarlanmasıyla oluşur. İkizleşen sesler daima iç sestedir. İkizleşmelerin ünsüzlerin boğumlanma özelliklerine ve vurgunun etkisiyle oluştuğunu söyleyebiliriz.

Kurban *ollum* ağzındaki dile ben (YBID, 200)

Somruk veririm sana *eşşek* etini (YBID, 361)

Aşşığıdan beri geldim (YBID, 363)

Şiirlerde 3 mısradaki ikizleşme görülmüştür.

2.1.1.9. Hece Düşmesi

Dadaloğlu şiirlerini incelediğimizde hece düşmesi sadece bir ünlü ile değil bir ünlü bir ünsüz ya da bir ünlü iki ünsüz şeklinde karşımıza çıkmıştır. Hece düşmeleri ise vezin gereği ve yöresel kullanımların etkisiyle yapılmıştır.

Zırh *giydirem* arslanıma kurduma. (YBID, 89)

Selam *söylen* Reyhanlı' da Arab'a (YBID, 91)

Gözüm yaşı duvarında kala mı (YBID, 96)

Gidiyom ya geleceğim güman mı (YBID, 102)

Niçin melül *durun* sen Kabaktepe (YBID, 109)

Kurban *olam* elâ gözün kaşına (YBID, 133)

Diğnen_ ağ'lar bir nasihat *eyleyim* (YBID, 164)

Kepir_tuspâsını *uğrun* geçerim (YBID, 190)

Üzengi üzengiye *değdi* zaman (YBID, 190)

Dinleyin ağalar birem birem *söyleyim* (YBID, 192)

Ayını *bilmiyom* tam dokuz yıldır (YBID, 196)

Kılba tarafından bize *gel* oldu (YBID, 215)

Ben *ölem* de Çopanoğlu utansın (YBID, 219)

Zülüflerin *dökem* yüzüne tel tel (YBID, 233)

Onlara da selam *söylen* turnalar (YBID, 248)

Sana *diyom* sana be Kozanoğlu (YBID, 258)

Sıkman canınızı ağalar beyler (YBID, 286)

Bir yiğit sevdiğin sesini duysa (YBID, 295)

Ebbasına yumuşların buyuran (YBID, 329)

Hece düşmesi tıpkı ünlü düşmesi gibi genellikle vezin gereği karşımıza çıkar. 19 mısrada hece düşmesi örneği görmekteyiz.

2.1.1.10. Göçüşme

Kelime içindeki seslerin yer değiştirmesidir. Bazı kelimelerde bünyesinde barındırdığı ünsüz nedeniyle kelime telaffuz edilirken, daha sonra gelecek, bir ünsüzün boğumlanma noktasının daha önceye alınarak söylenmesinden kaynaklanmaktadır. (Gülensoy, 1988: 69) Genellikle ağızlarda görülür.

Eğer duyarsa irbehem Paşa (YBID, 120)

Mehlem eyle gel yaramı tezele (YBID, 125)

Kılba tarafından bize gel oldu (YBID, 215)

Taşı deler mızrağımın termanı (YBID, 282)

4 mısrada göçüşme görülmüştür.

2.1.1.11. İle Yerine Kullanım

Ağır sohbet eyler sözünen bile

Garip gönlüm eğler sazınan bile

Düş hâk-i payine yüzünen bile

Çok yerler görünür gözünen bile

Erir karı çağlar buzunan bile

Niyelim menzile yazınan bile (YBID, 78)

Mevlâ'm seni özeninen yaratık (YBID, 80)

Ötüşünen del' eyler avazı bizi (YBID, 93)

Balınan kaymağı yedin (YBID, 108)

Bey baban zorunan aldı tuğları (YBID, 115)

Gezdireyim yeşil ilen alınan

Besleyeyim şeker ilen balınan
 Baban seni bana verse malınan
 Koklarıdim yeni açılmış gül gibi (YBID, 125)
 On bin evinen Horosan'dan çıkınca (YBID, 138)
 Yüce dağ başında kar var buzunan
 Yaktın beni eda ile nazınan
 Yaremi doldurdun ince tuzunan
 Üstüne de biber ektin öl deyi (YBID, 163)
 O da sana topuzunan vuracak (YBID, 164)
 Ağır ziynetinen inin Çinçin'i (YBID, 178)
 Kahpe feleknen de oyun oynadım (YBID, 188)
 Dökülecek kara bağrım taşınan (YBID, 188)
 Çeke dizgininen vardığım zaman (YBID, 190)
 Bülbülün figanı gonca gülünen (YBID, 192)
 Onun geçinmesi müşkül halınan (YBID, 192)
 Sürgün edem şu beyleri elinen (YBID, 192)
 Dört çevresi sümbül ilen gülünen (YBID, 193)
 Şu dünyada baha yetmez malınan (YBID, 193)
Edebinen erkânınan yolunan (YBID, 195)
 Çok ekmeğin yediydim tuzunan (YBID, 196)
 Ne hoş olur baharınan yazınan (YBID, 196)
 Düşeyidim o dostunan yola ben (YBID, 198)
 Kab'ardıcın gürlmesi yelinen (YBID, 202)
 Yanar bağı ateşinen közünen (YBID, 204)
 Deli Hacı'yınan Göğ Ahmed geldi (YBID, 228)
 Hoca sabahınan başlamaz oldu (YBID, 285)
 Baharın ayı da yazınan gelir (YBID, 286)
Nisbetinen mi geldin Pehlivanoğlu (YBID, 292)
Vermeyinen savılırdı kadalr (YBID, 298)
İmanınan gider şehid mert olur (YBID, 299)
 İmirzeoğlu'm etme beniminen inadı (YBID, 310)
 Deden de dedemi sıdkınan sınıadı (YBID, 310)
Akşamınan ikindinin arası (YBID, 322)

Üç yüz atlıyanan kavgaya dıkıldı (YBID, 322)
Öğleninen ikindinin arası (YBID, 327)
 Kılıç zoruyunan aldın Kilis'i (YBID, 369)
 Bir güzel beni dilinen kandırdı (YBID, 392)
 Gördün gözününen sen inkâr etme (YBID, 401)
 Önü çapraz düğmeyinen (YBID, 422)
 Beş yüz atlı gelmeyinen (YBID, 422)
 Su istiyor kâseyinen (YBID, 422)
 Kozanoğlu ölmeyinen (YBID, 424)

Dadaloğlu şiirlerinde en çok dikkat çeken farklı kullanımlarda biri ile yerine kullanımdır. Yöresel kullanımdan kaynaklı mı yoksa dönemin özelliği mi kesin bilinmemekle birlikte toplamda 51 mısradan 55 ile yerine kullanım görülmektedir.

2.1.1.12. Ünlü Değişmeleri

Bir kelimenin içindeki ünlü sesler ya komşu hecelerdeki ünlülerin yardımıyla veya yanlarındaki ünsüzlerin etkisiyle değişikliğe uğrarlar. Farklı şekillerde karşımıza çıkarlar.

2.1.1.12.1. Kalın Ünlülerin İncelmesi

A>E Değişimi

Dinle bakma zarar verir imane (YBID, 83)
 Suna kirez bellerinden aştı mı (YBID, 97)
Serhoş yürür atlısının yarısı (YBID, 109)
Eşem'in zülüfü telden seçilmez (YBID, 121)
 Mehlem eyle gel yaramı tezele (YBID, 125)
 İçmişim doluyu zerhoştur kendim (YBID, 161)
 Yine iki aslan çıktı mevdane (YBID, 270)
 Mağrıp ile maşırıkın âresi (YBID, 340)
Sehil kuşu Urum'a uçtu (YBID, 384)

I>İ Değişimi

Bu Dadal'ın *halı* yoktur (YBID, 123)

Elbistanlı kızı *helâllaşalım* (YBID, 196)

Can ağlasın *hayın* felek utansın (YBID, 219)

Gayet güzel olsa yiğidin *yarı* (YBID, 287)

Kalın ünlülerin incelmesi a-e değişimi olarak 9 mısradan 1-i değişimi olarak ise 4 mısradan görülmüştür.

2.1.1.12.2. İnce Ünlülerin Kalınlaşması

Hem ünlü benzeşmesiyle hem de belirli ünsüzlerin kalınlaştırma etkilerine bağlı olarak, ön, iç ve son seslerde ince ünlülerin kalınlaşması olayına rastlanmaktadır.

Kardaş sağ ciğerden irin de geldi (YBID, 135)

Meram etsem Albustan'ı basarım (YBID, 165)

Elbistanlı kızı *helâllaşalım* (YBID, 196)

Bor köyünü *ataşım*a yakmam var (YBID, 256)

Gene sözün *tazaladı* (YBID, 353)

Ne al geymiş ne kırmızı ne *mavı* (YBID, 132)

Hem ünlü benzeşmesiyle hem de belirli ünsüzlerin kalınlaştırma etkilerine bağlı olarak, ön, iç ve son seslerde ince ünlülerin kalınlaşması olayına rastlanmaktadır. Dadaloğlu şiirlerinde a-e olarak 5, 1-i olarak 1 mısradan kalınlaşma görülmektedir.

2.1.1.12.3. Geniş Ünlülerin Daralması

E-İ Değişimi

Mevlâ kötülere *yirmesün* minnet (YBID, 314)

2.1.1.12.4. Dar Ünlülerin Genişlemesi

Böyle sağ gezmeden ölmemiz eyi (YBID, 326)

Kanl'üleşe kartal endi duydun mu (YBID, 380)

Dadaloğlu şiirlerinde 1 mısradaki daralma 2 mısradaki genişleme görülmektedir.

2.1.1.13. Ünsüz Değişimi

2.1.1.13.1. Ön Seste Ünsüz Değişimi

H>K Değişimi

Kangı hizmetinde kusur getürdü (YBID, 81)

K>G Değişimi

Gayip olmuş al yelekli(?) evleri (YBID, 109)

Daha ilk gavgası bulman mahana (YBID, 401)

P>B Değişimi

Şu dünyada baha yetmez malınan (YBID, 193)

S>Z Değişimi

İçmişim doluyu zerhoştur kendim (YBID, 161)

T>D Değişimi

Depesinde bin bir gölün Binboğa (YBID, 54)

Gene dutar al çapılı evleri (YBID, 112)

Dutsa beni şu dağların boranı (YBID, 136)

Datlı dil döker de salmaz sılaya (YBID, 178)

Bir bölücek durna kalktı Ayas'tan (YBID, 178)
Daksam cırnağıma düşsem çöle ben (YBID, 200)
 Varisa kantarın dart Yusuf Emmi (YBID, 365)
Dabancası altın taslı (YBID, 421)
 Havlısı binek daşlı (YBID, 422)

Y>G Değişimi

Der Dadalı gine hileye gitme (YBID, 401)

2.1.1.13.2. İç Seste Ünsüz Değişimleri

K>Ğ Değişimi

Beş tuğlu vezirden yoğidi korkum (YBID, 347)

T>D Değişimi

Binboğa da Koç Dağı'nı gözedir. (YBID,56)
Eridir ha nazlı dilber eridir (YBID, 281)
 Ağ'lar bu çocuğun bana kasdı ne (YBID, 360)

V>Ğ Değişimi

Ağ topuk üstüne döğüyor edik (YBID, 80)
Döğüşlerde bir orduya yeterdi (YBID, 151)
 Benim koğduğumun kalkmaz kanadı (YBID, 262)

Y>Ğ Değişimi

Kovgun eder sizin gibi beğleri (YBID, 110)

2.1.1.13.3. Son Seste Ünsüz Değişimleri

M>N Değişimi

Ben Kozanoğlu'yum yapaman onu (YBID, 262)

T>D Değişimi

İmanınan gider şehid mert olur (YBID, 299)

Dadaloğlu'nda ön seste h-k olarak 1, k-g olarak 2, p-b olarak 1, s-z olarak 1, t-d olarak 9, y-g olarak 1 ünsüz değişimi görülmektedir. İç seste k-ğ olarak 1, t-d olarak 3, v>ğ olarak 3, y-ğ olarak 1 ünsüz değişimi görülmektedir. Son seste m-n olarak 1, t-d olarak 1 ünsüz değişimi görülmektedir.

2.1.2. Karacaoğlan'da Görülen Ses Sapmaları

2.1.2.1. Ünlü Düşmesi

2.1.2.1.1. Ünlü Birleşmesine Bağlı Ünlü Düşmeleri

Karacaoğlan'nın şiirlerinde de bazı kelimelerde vezin gereği ünlü birleşmelerine bağlı ünlü düşmesine rastlanır. Ünlü ile biten bir kelime ünlü ile başlayan bir kelimeyle bağlantılı ise, ilk kelimenin son hecesindeki ünlüler düşmüştür bunun dışında yöresel kullanımla ilgili olarak son ses ünlüsünün düştüğünü görmekteyiz.

Karac'oglan der ki sözün bilmiş (KBŞ, 11)

Ne etsin n'elesin âlemde kişi (KBŞ, 11)

Yiğit de ne desin day' olmayınca (KBŞ, 12)

N'ideyim cahildir halimden bilmez (KBŞ, 12)

Del'ediyon öldürmüyon ne fayda (KBŞ, 14)

Acep sevdiğimin eşi var m'ola (KBŞ, 15)

On ik' aydır bize selamı gelmez (KBŞ, 18)

Sev seni seveni zay'etme emek (KBŞ, 22)

Dokunur hatıra kendisin bilmez (KBŞ, 22)

San' kınalı keklik indi pınara (KBŞ, 31)

Böyle güzel m'olur köylü kızında (KBŞ, 32)

- Alman köt'* avradı hörü de olsa (KBŞ, 34)
 Yaz gelip *beş'* ayları doğunca (KBŞ, 37)
 Gel sarılıp yatalım *del'* isen de (KBŞ, 40)
 Varmam şimden geri *beğögl'* isen de (KBŞ, 40)
 Karac'oglan der ki *n'eyleyip n'etmek* (KBŞ, 53)
 Bitti *m'ola* Şam ilinin hurması (KBŞ, 54)
 Asır *m'azdı* yoksa ahır zaman mı (KBŞ, 65)
 Yiğidin densizi *iy'* olmaz zati (KBŞ, 64)
 Karac'oglan der ki *n'olup n'olmadan* (KBŞ, 65)
 Cana *müşter'* oldun ağız açmadan (KBŞ, 68)
 Yetmiş *ik'* millet bir ar'ya geliyor (KBŞ, 70)
 Dünyanın fani *olduğun'* bilmişsin (KBŞ, 72)
 Karac'oglan der ki *nic'olur* halim (KBŞ, 72)
 Hani şimdi *n'ittin* Hindü Yemen'i (KBŞ, 72)
 Yetkini *m'alırlar* yoksa hamı mı (KBŞ, 74)
 Oğlan sen de *m'oldu* yüze gülücü (KBŞ, 77)
N'ideyim tutan var yollarımızı (KBŞ, 78)
 Unuttu mu ahdi âmânı *n'itti* (KBŞ, 85)
 Karac'oglan derki *n'ettim n'eyledim* (KBŞ, 88)
 Memesin emerken *ağz'irast* geldi (KBŞ, 89)
 Gelmiyor söz vermesen *n'olurdun* zalim (KBŞ, 96)
Zay edip de akıncılığım alınca (KBŞ, 100)
 Sürmeli gelinin *derd'aldı* beni (KBŞ, 104)
 Oğlan benim ile yatmak *m'istersin* (KBŞ, 105)
 Kırk yaşadım hayrım şerrim *bell'oldu* (KBŞ, 106)
 Âlem bir *yan'* olsa o yâri vermem (KBŞ, 111)
 Deyip gelem *anam'* eğlen azcık (KBŞ, 121)
 Burcu burcu kokan *m'oldum* güçücek (KBŞ, 122)
Sevdiğ' güzel olan *n'eyler* uykuyu (KBŞ, 125)
 Vallahi sevdiğim *del'* olacağım (KBŞ, 152)
 Gönlüm *Şam'* arzular bir de Yemen'i (KBŞ, 157)
N'ettim hey ağalar ağ'mu içidim (KBŞ, 157)
 Yapılmış yuvadan *yavrum'* uçurdun (KBŞ, 157)

On ik'ayın birisinde gidelim (KBŞ, 165)
 Bu ayrılık bizlen arasın' açmaz (KBŞ, 170)
 A sevdğim nic'ayrılām yar senden (KBŞ, 171)
 Kalk gönül gezeli helv'alayına (KBŞ, 172)
 Şimdi nerd'olduğun bilemiyorum (KBŞ, 188)
Defterim' elimden aldı sabahtan (KBŞ, 209)
Gamz' okun sineme vuralı gelin (KBŞ, 236)

Ünlü düşmelerinin büyük çoğunluğu vezin gereği mısralardaki fazla heceyi eksiltmek için kullanılmıştır. Özellikle mahlas yazımında sürekli ünlü düşmesi gerçekleşmiştir. Bunun dışında yöresel kullanımdan kaynaklanan ünlü düşmeleri de görülmektedir. Ünlü düşmesi 1. Belirtme hali ekinin düşürülmesi 2. Birleşik fiil çekimlerinde yardımcı fiilin (-i) ünlüsünün düşmesi ve 3. Ünlü birleşmesi denilen ses olayına benzer tarzda iki ayrı kelimeye ait yan yana gelen ünlülerden birinin düşmesi şeklinde görülür. Birinci ve ikinci maddede söz ettiğimiz düşmeler yazı dilinde de karşımıza çıkar. Ancak üçüncü madde kapsamında düşürülen ünlülerin büyük kısmı şaire has, hece sayısını denkleştirmek amacıyla yapılan özgün kullanımlardır.

2.1.2.1.2. Vurgusuz Orta Hecenin Düşürülmesine Bağlı Ünlü Düşmeleri

Türkçede vurgusuz orta hece ünlüsü genellikle düşer. Yaygın olan belirli kelimelerdeki orta hece ünlüsünün düşmesi dışında, şairin heceleri denkleştirmek için yaygın olmayan bazı kelimelerde orta hece ünlüsünü düşürerek hece sayısını denkleştirdiği görülür.

Elinden geldikçe sen iy'lik eyle (KBŞ, 22)
Gün öğle sonu da bel'in ardından (KBŞ, 31)
El atıp dericek Hatçe' nin gülü (KBŞ, 31)
Sar'lalım gel oğlan deli isen de (KBŞ, 43)
En sonunda yapracığ'ını soldurur (KBŞ, 43)
Halin hatrını anın soralım (KBŞ, 44)
Edicek bir iy'lik vakt iken eyle (KBŞ, 47)
Yiğidin iy'sini neden bileyim (KBŞ, 64)
Bana dok'nur sözü bulup demesen (KBŞ, 68)

Peyk'lerinde abdest alanlar hani (KBŞ, 101)
Yetmiş ik' millet bir ar'ya geliyor (KBŞ, 70)
Meme verim ağ'z yukarı yatan (KBŞ, 86)
Baş'na bürünmüş ibrişim börümcek (KBŞ, 122)
Eşşe yürüy'şünde beni öldürür (KBŞ, 132)
Herkesi sevdiğ'ne verse Yaradan (KBŞ, 132)
Bilmiyorum ner'lerine dokundum (KBŞ, 153)
N'ettim hey ağalar ağ'mu içidim (KBŞ, 157)
Al elne kına yakmış kan gibi (KBŞ, 180)
Hezeran çubuğ'na benziyor boyu (KBŞ, 226)
İnsanın kötüsü iy'likten bilmez (KBŞ, 220)
Sevdiğim kar'kaşlı gonca gül gibi (KBŞ, 84)
Oturmuş sevdiğim hasb'hale başlar (KBŞ, 185)
Her gördü'm güzele meyl'le bakma (KBŞ, 26)

2.1.2.1.3. Belirtme Hali Ekinin Düşürülmesine Bağlı Ünlü Düşmeleri

Belirtme hali eki nesne belirtili ise söylenir. Ancak nesne belirtili olduğu halde hece sayısını denkleştirmek kaygısıyla bu ekin söylenmediği kullanımlar görülmektedir. Aşağıdaki mısralarda belirtme hali ekinin bu düşünceyle söylenmediği anlaşılmaktadır.

Attı zalim okun açtı yaramı (KBŞ, 99)
Oturmuş bahçeye zülfün' tarıyor (KBŞ, 210)
Yollarda yitirmiş eşin' arıyor (KBŞ, 210)
Azrail gelmiş de yârim almağa (KBŞ, 201)
Birin de bana ver gönlüm eğleyim (KBŞ, 181)
Neni söyle kaşın gözün süzerek (KBŞ, 126)
Aradım evlerin' buldum gezerek (KBŞ, KBŞ, 126)
Ak göğsünün düğmelerin' çözerek (KBŞ, 126)
Kimini güldürür kimin' küstürür (KBŞ, 133)
Katarın' çeker mi oldun güçücek (KBŞ, 122)
Ellisinden yaşım yarısın geçti (KBŞ, 107)
Almanın iyisin yüke tutarlar (KBŞ, 74)
Hallac' Mansur payın alır salınır (KBŞ, 72)

Meyvasın dermeden gazelin düştü (KBŞ, 69)
Yâri benden ben'imandan ayırma (KBŞ, 24)
Üçü uzun boylu kaşların süzer (KBŞ, 31)
Yıkarım da kemiklerin sökerim (KBŞ, 42)
Halin hatrını anın soralım (KBŞ, 44)
Şimdi birin sevdim ondan ziyade (KBŞ, 37)
Sırat köprüsünden yolum bağlama (KBŞ, 21)
Anasın öldürüp kızın almalı (KBŞ, 32)
Uykusun gözüne etmiş bahana (KBŞ, 219)
Attın gamze okun sineme urdun (KBŞ, 236)
Nerede güzel görsem ismin yazarım (KBŞ, 209)
Ak suyum köprüsün geçtikten geri (KBŞ, 154)

2.1.2.1.4. Diğer Ünlü Düşmeleri

İkisin bir ara getiremedim (KBŞ, 157)
Bir gün ağ yedirir dostum aşınan (KBŞ, 205)
Sevdiğim arzımı demek'çin sana (KBŞ, 27)
Tövbe kapılar o zaman kapanır (KBŞ, 70)

2.1.2.2. Ünlü Genişlemesi

Günümüzde dar kullanımlarıyla karşımıza çıkan bazı kelimeler Karacaoğlan şiirlerinde geniş şekilleriyle karşımıza çıkmıştır.

Güzeller içinde ince belliyem (KBŞ, 26)
 Alları çıkarıp karalar geyip (KBŞ, 59)
Geydiği başına vala al gibi (KBŞ, 84)
Ölör oldum Azrail'i gönderme (KBŞ, 171)

Genellikle yöresel kullanımdan kaynaklı 4 mısradaki 4 ünlü genişlemesi görülmektedir.

2.1.2.3. Ünlü Türemesi

2.1.2.3.1. Öntüreme

Türkçede bazı ünsüzlerle kelime başlamaz. Başka dillerden aldığımız kelimelerden bu kurala uymayanları başlarına ünlü ses getirilerek kullanılır. Buna ünlü öntüreme denir. Özellikle l ve r sesleriyle başlayan kelimelerin başına bir ünlü getirilir. Bunun nedeni, halkın dilimizin kuralına uymayan kelimeleri bu kuraldışı ses yapısından kurtarma isteğidir.

Elime bir cura saz ırast geldi (KBŞ, 89)

Türlü irençlere yandırdın beni (KBŞ, 106)

Salınma karşımda ilazım değil (KBŞ, 134)

Dolaştırdın bana Urum'u Şam'ı (KBŞ, 185)

Yanaklar kırmızı elmas irenç (KBŞ, 226)

2.1.2.3.2. İç Seste Ünlü Türemesi

Başka dillerden aldığımız kelimelerde yan yana bulunan iki ünsüz arasında bir ünlünün türediği görülmektedir. Buna iç ses ünlü türemesi denir. Bunun nedeni söyleyiş kolaylığı ve vezin gereği hece sayısını eşitleme adına yapılmış kullanımlardır.

Bire benim ala gözlü meleşim (KBŞ, 24)

Kırmızı goncam gayri açıldı (KBŞ, 61)

Deşildi kabirim ılıdı suyum (KBŞ, 87)

Kadan alsın güzellerin hepisi (KBŞ, 139)

İngiliz Fransız Moskof Alaman (KBŞ, 252)

Karacaoğlan'da 5 öntüreme, 5 iç seste olmak üzere toplamda 10 ünlü türemesi görülmektedir. Bazı kelimelerde ünlü düşmesi yapılması gerekirken vezin gereği ünlü düşmesine gidilmemiştir yine vezin gereği ek fiil kullanımlarında ünlü düşmesine gidilmemiştir. Bunların dışında özellikle l ve r ünsüzlerinin başına ünlü getirilmiştir.

2.1.2.4. Ünlü Daralması

Ağırlıklı olarak yöresel kullanımla ilgili ünlü daralması karşımıza çıkmıştır.

Can için sarıcak Ayşe' nin beli (KBŞ, 31)

Ben burada yar orda böyle kalıcak (KBŞ, 127)

Ağırlıklı olarak yöresel kullanımla ilgili 2 ünlü daralması karşımıza çıkmıştır.

2.1.2.5. Ünsüz Düşmesi

Ünsüz düşmesi genellikle iç ve son seste görülmektedir. Bazen kelime başında da ünsüzlerin düştüğüne rastlanmaktadır.

Belki güzellerin kervanı geçe (KBŞ, 13)

Kız da der ki sarı yıldız doğma mı (KBŞ, 75)

Doğup doğup orta yere gelme mi (KBŞ, 75)

Bir gecem de bin geceyi değme mi (KBŞ, 75)

Ah çekince yüreğimden kan gide (KBŞ, 92)

Sei can ü gönülden sevmeyen kişi (KBŞ, 98)

Akıbet alırsın komazsın beni (KBŞ, 128)

Tereviyi yuyup kodular taşa (KBŞ, 131)

Attın gamze okun sineme urdun (KBŞ, 236)

Genellikle yöresel kullanımdan kaynaklı 9 ünsüz düşmesi görülmektedir.

2.1.2.6. Ünsüz Yumuşaması

Karacaoğlan'ın şiirlerinde ünsüz benzeşmesi olması gereken yerde ses olayının olmaması günümüzden farklı olarak ünsüz yumuşaması olarak karşımıza çıkmıştır.

Başta sevda kalbde nar olmayınca (KBŞ, 11)

Dağıtırlar duzağımı fendini (KBŞ, 22)

Yokladım öteni öten yoğ imiş (KBŞ, 43)

Dişin sedefdenmiş dudağın dürden (KBŞ, 50)

Garib bülbül güle versin meylini (KBŞ, 60)

Gülü verdireceğin beden iyi mi (KBŞ, 66)

Ay ile günün doğduğun, bilirler (KBŞ, 70)
 Altun saç yanığın topuğun döğer (KBŞ, 73)
 Acem ülkesinin tahtütacını (KBŞ, 73)
 El değmedik bir danecik arıyım (KBŞ, 74)
 Yavrum senin dürlüdürlü nazına (KBŞ, 98)
 Vasfını medh eden dil incinir mi (KBŞ, 99)
 Korkarım sevdiğim bir kötü sarar (KBŞ, 108)
Merd oğlu merdim ben sözümünden dönmem (KBŞ, 108)
 Ne kadar medhetsem o kadar göğçek(KBŞ, 121)
 Aman Mevlam aman kasdetme bize (KBŞ, 124)
 Söyle dostum bana gönlüm yoğ ise (KBŞ, 136)
 Tutup kanadların kırmaya geldim (KBŞ, 159)
 Karac' oğlan olsun kulu Zeyneb'in (KBŞ, 232)

Karacaoğlan şiirlerinde benzeşme olması gereken yerde ses olayı olmayarak yumuşama görülmüştür. Şiirlerde 19 ünsüz yumuşaması görülmüştür.

2.1.2.7. Ünsüz Türemesi

Karacaoğlan şiirlerinde ünsüz türemesi Türkçenin eski kullanımından ve yöresel kullanımlardan kaynaklanmaktadır. Ünsüz türemesi sadece son seste meydana gelmiştir.

Benden selam söylen Aydın iline (KBŞ, 30)
Rüsvay etme beni halka âleme (KBŞ, 43)
 Gülen oynan yaran ile eş ile (KBŞ, 46)
 Sual eylen bizden evvel gelene (KBŞ, 216)

Yöresel kullanımdan kaynaklı 4 ünsüz türemesi görülmektedir.

2.1.2.8. Hece Türemesi

Karacaoğlan'da ünlü türemesinden farklı olarak bir ünlü bir ünsüz ya da bir ünlü iki ünsüz harfin türemesi görülür. Bu durumun nedeni olarak vezin ve yöresel kullanımı gösterebiliriz.

Gözüme görünmez dünya varısı (KBŞ, 51)

Şimdicek bir sevda düştü serime (KBŞ, 94)

Herkesliye sevdiceği verilsin (KBŞ, 102)

Karacaoğlan'da 3 tane hece türemesi görülür. Bu genellikle yöresel kullanımdan kaynaklanmaktadır.

2.1.2.9. Hece Düşmesi

Karacaoğlan şiirlerini incelediğimizde hece düşmesi sadece bir ünlü ile değil bir ünlü bir ünsüz ya da bir ünlü iki ünsüz şeklinde karşımıza çıkmıştır. Hece düşmeleri ise vezin gereği ve yöresel kullanımların etkisiyle yapılmıştır.

Gül cemalini görem yazam destana (KBŞ, 14)

Bülbül söylediği dil gerek bana (KBŞ, 27)

Varmam şimden geri beğögl' isen de (KBŞ, 40)

İkimiz arası pek muhabbetli (KBŞ, 58)

Çiğer paralandı iki bölündü (KBŞ, 58)

Vefası olmayan yarda nem kaldı (KBŞ, 60)

Ben gök ördek olam sen bir alıcı (KBŞ, 77)

Kokulayım bir tomurcuk gül gibi (KBŞ, 82)

Yatamıyom hayalinden düşünden (KBŞ, 110)

Kime şekva edem elimden felek (KBŞ, 124)

Neyleyem har almış sağı solunu (KBŞ, 130)

Ne selvide ne semende ne dalda (YBİD, 132)

Karac'oğlan eder okuyam yazam (KBŞ, 141)

Giyinem kuşanam bir hoşça gezem (KBŞ, 141)

Birin de bana ver gönlüm eğleyim (KBŞ, 181)

Arap atım mı var benim eğlenem (KBŞ, 202)

Ya şahanım mı var salam avlanam (KBŞ, 202)

Ala gözlüm mü var bakam eğlenem (KBŞ, 202)

Her sabah her sabah gelem kapına (KBŞ, 203)

Kerpiç olam yapılayım yapma (KBŞ, 203)

Öpem derken al yanaktan dişledim (KBŞ, 205)

Kaldır nikabını görem yüzünü (KBŞ, 218)

Bacasın üstünde baykuşlar öte (KBŞ, 238)

Kapusun önünde çalılar bite (KBŞ, 238)

Karacaoğlan'da hece düşmesi vezin gereği yapılmıştır. 24 mısradaki 30 tane hece düşmesi yapılmıştır. İlgili eki eksikliği de bunların içinde yer almakta.

2.1.2.10. Göçüşme

Kelime içindeki seslerin yer değiştirmesidir. Bazı kelimelerde bünyesinde barındırdığı ünsüz nedeniyle kelime telaffuz edilirken, daha sonra gelecek, bir ünsüzün boğumlanma noktasının daha önceye alınarak söylenmesinden kaynaklanmaktadır. (Gülensoy, 1988: 69) Genellikle ağızlarda görülür.

Söyleme micuzuma yorarsın (KBŞ, 121)

Çok yiğitler çılbağ doğar anadan (KBŞ, 195)

Şiirlerde 2 adet göçüşme görülmüştür.

2.1.2.11. İle Yerine Kullanım

Ufacık taşınan kule yapılmaz (KBŞ, 25)

Arılarda petek verir sırınan (KBŞ, 86)

Gönlümün gamı da doldu nurunan (KBŞ, 86)

Gizli gizli konuşurum yarınan (KBŞ, 86)

Döğünürüm kara bağrım taşınan (KBŞ, 205)

Top olmuş kirpikleri yaşınan (KBŞ, 205)

Bir gün ağ' yedirir dostum aşınan (KBŞ, 205)

Seni avladayım şahbaz bazınan (KBŞ, 208)

Al tokaylan kırmızı pervazınan (KBŞ, 208)

Eğnine giyinmiş alınan moru (KBŞ, 246)

Sen asla kötüynen eyleme Pazar (KBŞ, 246)

Karacaoğlan Şiirlerinde 11 mısradada 12 tane ile yenine kullanım görülmektedir. Bu durum bazı örneklerde dönem özelliği gibi görünse de genellikle Şairin tercihi olarak yöresel kullanımdan kaynaklandığını söyleyebiliriz.

2.1.2.12. nl Değişmesi

Bir kelimenin içindeki ünlü sesler ya komşu hecelerdeki ünlülerin yardımıyla veya yanlarındaki ünsüzlerin etkisiyle değişikliğe uğrarlar. Farklı Şekillerde karşımıza çıkarlar.

2.1.2.12.1. Kalın nllerin İncelmesi

A>E Değişimi

Gonceler açılmış bülbüller Çakır (KBŞ, 33)

Ezrailden zge kula aman mı (KBŞ, 67)

Saklı durur bu sinenin *yaresi* (KBŞ, 112)

Türkmen kızı bizden açtı *aresi* (KBŞ, 112)

Cerrah neyler yrekteki *yareye* (KBŞ, 158)

Gönül düştü Şimdi kaşı *kareye* (KBŞ, 158)

Ne İstanbul gerek ne de *Diyarbakir* (KBŞ, 202)

I>İ Değişimi

Otuz iki sancak *Diyarbakir'i* (KBŞ, 16)

Saklı durur bu sinenin yaresi (KBŞ, 112)

Türkmen kızı bizden açtı *aresi* (KBŞ, 112)

U> Değişimi

Alman_kt' avradı *hr* de olsa (KBŞ, 34)

O> Değişimi

Oğlan senin *Őrn* duyar küserim (KBŞ, 40)

Kalın ünlülerin incilmesi a-e değişimi olarak 7, ı-i değişimi olarak 3, u-ö değişimi olarak 1 ve o-ö değişimi olarak da 1 toplamda 12 mısradaki görülmüştür.

2.1.2.12.2. İnce Ünlülerin Kalınlaşması

Hem ünlü benzeşmesiyle hem de belirli ünsüzlerin kalınlaştırma etkilerine bağlı olarak, ön, iç ve son seslerde ince ünlülerin kalınlaşması olayına rastlanmaktadır.

A>E Değişimi

Güzellik kıymatı bin altun değer (KBŞ, 12)

Haldan anlar isen haldaş olalım (KBŞ, 27)

Anasız babasız kardaş olalım (KBŞ, 27)

Kömür gözlüm kıymatını bilene (KBŞ, 29)

Babalın boynuma işte ben öldüm (KBŞ, 47)

Alma diye al yanağı dişledim (KBŞ, 46)

Meyvasın dermeden gazelin düştü (KBŞ, 69)

Kısmatın yoğ ise ne gelir elden (KBŞ, 71)

Sinema vurdular bir azgın yara (KBŞ, 80)

Ataşım yanmadan tütünüm tüter (KBŞ, 83)

Kara kaşlım ne haldayım gör beni (KBŞ, 108)

Kocadım ihtiyar oldum kardaşlar (KBŞ, 174)

Koç yiğidin kıymatçığı bilinmez (KBŞ, 178)

Safasız atışa ben nice yanam_ (KBŞ, 195)

Sarrafinim kıymatını bilirim (KBŞ, 198)

Uykusun gözüne etmiş bahana (KBŞ, 219)

I>İ Değişimi

Güzellik kıymatı bin altun değer (KBŞ, 12)

Kısmatın yoğ ise ne gelir elden (KBŞ, 71)

Zalim garaz etti kaçtı gelmedi (KBŞ, 85)

Kara kaşlım ne haldayım gör beni (KBŞ, 108)

Zalim aşk elinden içmişim ağı (KBŞ, 243)

Hem ünlü benzeşmesiyle hem de belirli ünsüzlerin kalınlaştırma etkilerine bağlı olarak, ön, iç ve son seslerde ince ünlülerin kalınlaşması olayına rastlanmaktadır. Karacaoğlan şiirlerinde a-e değişimi olarak 16 mısradan 17 değişiklik ı-i olarak 5 mısradan kalınlaşma görülmektedir.

2.1.2.12.3. Geniş Ünlülerin Daralması

İmreni imreni yaratmış ezel (KBŞ, 33)

Güzel sevmiş *deyi* çekip asmazlar (KBŞ, 45)

Şiirlerde 2 mısradan e-i değişimi olarak 2 tane geniş ünlünün daralması görülmektedir.

2.1.2.12.4. Dar Ünlülerin Genişlemesi

E>İ Değişimi

Kız da der ki ben bir *emlek* kuzuyum (KBŞ, 35)

Delen bu sinemi kara taş ile (KBŞ, 46)

Şimdi çağrışır al *deyi deyi* (KBŞ, 117)

U>Ö Değişimi

Alman köt' avradı *hörü* de olsa (KBŞ, 34)

Ü>Ö Değişimi

Ölör oldum Azrail'i gönderme (KBŞ, 171)

Karacaoğlan'da dar ünlülerin genişlenmesi farklı ünlülerde karşımıza çıkmıştır. Şiirlerde e-i olarak 3, u-ö 1, ü-ö olarak ise yine 1 tane ünlü genişlemesi örneğini görmekteyiz.

2.1.2.12.5. Düz Ünlülerin Yuvarlaklaşması

U>I Değişimi

Güzellik kıymatı bin altun değer (KBŞ, 12)

Göremedim altunundan tuncundan (KBŞ, 73)

Ne demeli furun eti kebab (KBŞ, 174)

Kapusun önünde çalılar bite (KBŞ, 238)

A>O Değişimi

Tozu kolkan yollar ağlamasın mı (KBŞ, 69)

I>Ü Değişimi

Alman_köt' avradı hörü de olsa (KBŞ, 34)

Düz ünlülerin yuvarlaklaşması Karacaoğlan'da üç farklı şekilde görülmektedir. Şiirlerde ı-u olarak 4, a-o olarak 1 ve ı-ü olarak 1 tane yuvarlaklaşma örneği görmekteyiz.

2.1.2.12.6. Yuvarlak Ünlülerin Düzleşmesi

I>U Değişimi

Zalım aşk elinden içmişim ağı (KBŞ, 243)

U>A Değişimi

Huma kuşu gibi yeşil donluyam (KBŞ, 26)

Karacaoğlan'ın şiirlerinde ı-u olarak 1, u-a olarak da 1 ünlü düzleşmesi örneği görmekteyiz.

2.1.2.13. Ünsüz Değişimi

2.1.2.13.1. Ön Seste Ünsüz Değişimi

B-M Değişimi

Seken dilber meni mecnun eyledi (KBŞ, 84)

C>Ç Değişimi

Cağın geçer aman kız kerem eyle (KBŞ, 47)

C>G Değişimi

Alın gevherdenmiş cemalin nurdan (KBŞ, 50)

K>G Değişimi

Burcu burcu kokan m'oldun güçücek (KBŞ, 122)

P>B Değişimi

Seni satan çok bahaya satmaya (KBŞ, 82)

T>D Değişimi

Yavrum senin dürlü dürlü nazına (KBŞ, 74)

Dağıtırlar duzağını fendini (KBŞ, 22)

V>B Değişimi

Babalın boynuma işte ben öldüm (KBŞ, 47)

2.1.2.13.2. İç Seste Ünsüz Değişimi

C>Ç Değişimi

El atıp dericek Hatçe'nin gülü (KBŞ, 31)

Acıştım yüreğim yandı bu nara (KBŞ, 31)

C>D Değişimi

Ölmeyinde ayrılır mı can tenden (KBŞ, 197)

K>V Değişimi

Kokar meneşesi gülü Bursa'nın (KBŞ, 225)

T>D Değişimi

Ahmat buldun söylediyon deliyi (KBŞ, 14)

Tor balaban oynadırdım kuşuna (KBŞ, 67)

Uğradalum usul boyu nazara (KBŞ, 74)

Ah çekiben yüreğimi eriden (KBŞ, 176)

Seni avladayım şahbaz bazınan_ (KBŞ, 208)

P>B Değişimi

Çok yiğitler çılbağ doğar anadan (KBŞ, 195)

V>Ğ Değişimi

Dokuz yerde davullarım döğülse (KBŞ, 28)

Kadir Mevlam seni öğmüştü yaratmış (KBŞ, 52)

Her güzel de öğmeye layık olmaz (KBŞ, 62)

Döğünürüm kara bağrım taşınan_ (KBŞ, 205)

Karac'oğlan öğür gene de öğür (KBŞ, 241)

Y>Ğ Değişimi

Varmam şimden geri beğöğl' isen de (KBŞ, 40)

Dünyaya çıkmağa yol bulamadım (KBŞ, 145)

Kaş eğip de bakar beni yakmağa (KBŞ, 152)

Ne çok heves eder hatır yıkmağa (KBŞ, 152)

Azrail gelmiş de yârim almağa (KBŞ, 201)

Y>H Değişimi

Çekildi seyilden yaylaya bülbül (KBŞ, 48)

Z>S Değişimi

Anası mayadır kıslı beserek (KBŞ, 32)

Sırrımı vermezem ele âleme (KBŞ, 42)

2.1.2.13.3. Son Seste Ünsüz Değişimi**K>Ğ Değişimi**

Kısmatın yoğ ise ne gelir elden (KBŞ, 71)

M>N Değişimi

Alman köt' avradı hörü de olsa (KBŞ, 34)

P>B Değişimi

Aceb kömür gözlüm çatlan_ölün mü (KBŞ, 68)

T>D Değişimi

Gidi rakip bana *kasd* ile bakar (KBŞ, 222)

Karacaoğlan'da ön seste b-m olarak 1, c-ç olarak 1, c-g olarak 1, k-g olarak 1, t-d olarak 2, p-b olarak 1, v-b olarak 1 ünsüz değişimi görülmektedir. İç seste c-ç olarak 2, c-d olarak 1, k-v olarak 1, t-d olarak 5, p-b olarak 1, v-ğ olarak 5, y-ğ olarak 5, y-h olarak 1, z-s olarak 2 ünsüz değişimi görülmektedir. Son seste k-ğ olarak 1, t-d olarak 1, m-n olarak 1, p-b olarak 1 ünsüz değişimi görülmektedir.

2.2. Kelime Sapmaları

Nurullah Çetin kelime sapmalarını “Genel, ortak ve yaygın dilde kullanılmayan kelime biçimlerine yer vermek. Kelimelerin bilinen yapılarını bozmak, ek ve köklerin yerini değiştirmek, kelimenin önüne, içine veya sonuna bazı ekler ilave etmek, kullanımdan düşmüş eski kelimelere yer vermek. (Çetin, 2004:173) şeklinde tanımlamıştır. Yaklaşık dört yüzyıl önce yaşamış Karacaoğlan ve yaklaşık iki yüzyıl önce yaşamış Dadaloğlu şiiirlerine baktığımızda günümüzde kullanılmayan ya da çok az kullanılan kelimelere doğal olarak çok yer vermiştir. Bunun dışında şiiirleri ayrıntılı incelediğimizde dönemin yaygın kelimelerinin dışında bilerek farklı kelime kullanımı dikkatimizi çekmektedir. Bu durumu bir örnekle göstermek gerekirse “Göğsün cennet koynun uçmak dediler” bu dizede görüldüğü gibi Karacaoğlan cennet ve uçmak kelimelerini beraber kullanmıştır. Bu kullanımın bilerek yapıldığı çok açık bir şekilde karşımıza çıkmaktadır. Çoğu yerde karşımıza çıkan eski dönemdeki sözcüklerin kullanımı tarihsel sapma olarak da görülebilir. Hatta Ünsal Özünlü, Şairlerin “zaman zaman eski dönemlerdeki sözcükleri kullanmak (archaism), zaman zaman da yeni sözcükler yaratarak geleceğe dönük girişimlerde bulunmak (neologism) gibi yönelimler” sergilemelerini tarihsel dönem sapmaları olarak değerlendirmektedir. (Özünlü, 1999:144)

2.2.1. Dadaloğlu'nda Görülen Kelime Sapmaları

Çaldırırdık *curayınan* sazları (YBID,54)

Cura: Doğan kuşunun dişisi; üç telli tanbura, saz.

Avlatırdık şahin ile bazları (YBID,54)

Baz: Doğan kuşunun erkeği; iri, büyük, gösterişli, güçlü, kuvvetli.

Her bir koyağında bir suyun akar (YBID,54)

Koyak: Suların toplandığı dere.

Bir koyağında kal'yom gümandan. (YBID,54)

Güman: Şüphe, kuşku.

Ablak sığınlara ima geyik bakar. (YBID,54)

Ablak: Yuvarlak, parlak ve dolgun yüz; akı ak karası kara, değirmi çehreli genç irisi.

İma: Dağ keçisi.

Sığın: Alageyik.

Karışır sağmala yozun Binboğa. (YBID,54)

Sağmal: Sağılır, süt veren hayvan.

Yoz: Kısır koyun; süt vermeyen hayvan topluluğu.

Tor seyfiler selam durur yanı başında. (YBID,57)

Tor: Çiğ, acemi.

Kamalağın kara ardıcın başında. (YBID, 57)

Kamalak: Katran çıkarılan bir cins çam ağacı.

İmaların kamalağa pısınca. (YBID,61)

Pısmak: Gözlemek, sinmek.(pusu)

Farız avcı ister gölün Binboğa. (YBID,61)

Farız: 'faris' becerikli; usta, kurnaz.

Bulunmaz menendin eşin Binboğa. (YBID,61)

Menemd: Eş, benzer, denk.

Senir' den gider de on iki yolun. (YBID,61)

Senir: Dağlara çıkılırken, o dağın yüzündeki en yüksek yer, sırt.

Yıldır yıldır eder toprağın taşın. (YBID,61)

Yıldır yıldır etmek: Parıl parıl parlamak.

İçerimden çıkmaz ördüm. (YBID,63)

Örd: od; ateş, alev.

Garbi değdi söktü m' ola. (YBID, 63)

Garbi: Serin ve ağır ağır esen meltem rüzgârı; lodos rüzgârı.

Yunmak için semah döner göllere (YBID, 68)

Semah: Oyun oynamak, halkalar halinde halay çekmek; döne döne dövüşmek (mecazi anlamda).

Katarında bozulaşır mayalar (YBID, 68)

Bozulamak: Devenin çıkardığı ses.

Maya: Dişi deve.

Veli'm der ki işim âh ü zar m'ola (YBID, 72)

Âh ü zar: Yanıp yakılma, pişman olma, ağlama.

Keser kelleleri basar üleşi (YBID, 73)

Üleş: leş; kavgada öldürülen karşı tarafın ölüleri, insan cesedi.

Çıplak kılıcıyla demir bent söker (YBID, 73)

Demir bent: Zincir.

Atın uğru sülenpetlisi de kalkan döşlüsü (YBID, 76)

Sülempet: atın döşüne takılan kayış; bu kayış bazen çok müzeyyen ve gayet süslü olur.

Döş: Göğüsün yukarı ve ön kısmı.

Ağ göğsüne gümüş düğme dikesin (YBID, 80)

Ağ: Beyaz, ak; temiz.

Ağ topuk üstüne dögüyor edik (YBID, 80)

Edik: Eskiden giyilen en güzelleri Kahramanmaraş'ta yapılan ayakkabı.

Çift olmuş ebrûların bölünür (YBID, 83)

Ebru: Kaş; giysilerin hare, budak ve dalga gibi çeşitli süslerle donatılması.

Elif'tir kirpiğin 'ıra' dır kaşı (YBID,83)

Elif kirpik: Eski yazıdaki elif harfi gibi uzun kirpik.

Ira: Osmanlıcada Türkçedeki 'ra' harfine benzeyen yaya benzer kaş.

Yâd elleri gezsen bulunmaz eşi (YBID, 83)

Yâd: Yabancı, el.

Alarmış yanağı bahar yaz gibi (YBID, 86)

Alarmak: Al renge dönmek, kırmızılaşmak.

Dadaloğlu'm der de oldum kastana (YBID, 86)

Kastana: Kastetmek eyleminin halk dilindeki adı.

Çarhacılar birbirine düş oldu (YBID, 89)

Çarha: (Çarka) Düşman saflarını çevirmek için yapılan askeri hareket.

Murtaza Bey benden şerrin ırmadı (YBID, 89)

Irmak: Ayırmak, cüda kılmak.

Ulam olmuş kalan yazılar (YBID, 91)

Ulam ulam olmak: renk renk olmak; ilkbaharın ilk günlerinde etraf karla kaplıyken, bazı kısımların eriyip kuru toprağın ortaya çıkması hali.

Altı arap atlı şahpaz gaziler (YBID, 91)

Şahpaz: çevik, atik.

Yiğidin üstüne kemhalar biçin (YBID, 91)

Kemha: bir cins ipek kumaş, ipekten salmalı gömlek.

Uğru vardı Ağlı Şare döküldü (YBID, 93)

Uğru: Hırsız.

Şare: Şehir.

Allı turnam katarını çekindi (YBID, 93)

Katar: dizi; göç dizisi.

Dadaloğlu görünmüyor borandan (YBID, 94)

Boran: yel, şimşek ve gök gürültüsüyle yağın ve kısa süren zorlu yağmur.

Ortasında sarı çiçek savranı (YBID, 96)

Savran: çiçeklerin dalgalanması; deveci; küme, öbek.

Koç yiğitler cirit oynar dölekte (YBID, 96)

Dölek: dağlar ve tepeler arasındaki düzlük yer.

Çimeninde ıstar görmüş yağlık var (YBID, 96)

Istar: kilim dokunan tezgâh.

Kızlarında bir başkaca ağlık var (YBID, 96),

Ağlık: beyazlık.

Hak vergisi şıvgaların ezerim (YBID, 96)

Şıvga: filiz, taze fidan, çıvgın.

Ak çağsaklı pınarları ötüyor (YBID, 97)

Çağsak: suyun biriktiği yer.

Bire beyler cünunluğun zaman mı (YBID, 98)

Cünun: deli, çılgın.

Avcılar da dolanıyor keleri (YBID, 104)

Keler: kaya olukları, doğal mağara, in.

Ne yaman hayf aldı kalan sağları (YBID, 109)

Hayf almak: öç, intikam almak.

İp kalmamış salıngaca takacak (YBİD, 112)

Salıngac: salıncak demektir. Ayrıca Binboğa'da Salıngaç diye bir yayla vardır.

Bey baban zorunan aldı tuğları (YBİD, 115)

Tuğ: sorguç, süs; paşalık rütbesi.

Şor ayağa düştü bilinmez oldu (YBİD, 117)

Şor: söz, lâf.

Muzular arada kendini sakla (YBİD, 117)

Muzu: muzır; laf götürüp getiren.

Gövel ördek kim uçurdu gölünden (YBİD, 121)

Gövel ördek: yeşilbaşlı yaban ördeği.

Harlar arap atlar harlar (YBİD, 122)

Harlamak: atların hızlı hızlı soluması.

Çekti çulbırını aldı elimden (YBİD, 126)

Çulbır: hayvanın yular başlığının çene altındaki halkasına bağlanan ip veya takılan zincir; bıçak tokası.

Onların meşkine bakmam var dedi (YBİD, 127)

Meşk: savaş sanatı (maşk)

Çelen kanatlarını çekmem var dedi (YBİD, 127)

Çelen: kuşun kanadının ucundaki uzun ve kuvvetli tüy, pelek.

Siyah zülfün mâh yüzüne moy dedi (YBİD, 132)

Moy: mû, kıl, saç, saç teli, koku.

Efiler saçağı sırması tel de (YBİD, 132)

Efilemek: ırgalanmak, yel vurdukça hafif hafif sallanmak.

Ne selvide ne semende ne dalda (YBİD, 132)

Semen: yasemen.

Hiç görmedim böyle persek soy dedi (YBİD, 132)

Persek: ayazın nadiren gösterdiği beyaz renk; kısa; güzel; Avşar'da bir oba adı.

Dadaloğlu'm der de davı ne davı (YBİD, 132)

Davı: konu, konuşulan şey; dava, çekişme.

Yüklendi barhanam gam yüklü soyum (YBİD, 135)

Barhana: ev eşyası; sundurma; büyük kazan.

Yüksek yüksek konalgana varılır (YBİD, 137)

Konalga: konar-göçerlerin göç sırasında kondukları sulu, otlulu yer.

Kır ata binenler lâhuri şallı (YBID, 138)

Lâhuri: ünlü bir şal çeşidi.

Sevmek abeş yağızını kara kır olsun (YBID, 143)

Abeş: tüyü bozuk sarı, devetüyü renginde; devetüyü gibi boz renkli at.

Yeğın ekinin firezi (YBID, 149)

Firez: ekip biçildikten sonra tarlada kalan buğday sapları, anız.

Evvelden evveli kılıcı zağlı (YBID, 151)

Zağlı: keskin, eğri ve yağlı kılıç.

Etba'ları takar gümüş ireşme (YBID, 153)

Etba: birinin emrindeki uşaklar, hizmetçiler.

Tilki derisinden def ettin beni (YBID, 156)

Def: tef; zilli bir kasnağa geçirilmiş kursak zarından ibaret çalgı.

Ağaçlar geydi donunu (YBID, 157)

Don giymek: ağaçların yeşillenmesi.

Ağaçlar pürçünü açtı (YBID, 157)

Pürç: tomurcuk.

Garipçe garipçe öten ibili (YBID, 159)

İbili: ibibik kuşu.

Alatalat değner m'ola yolları (YBID, 161)

Alatalat: çabuk çabuk, acele.

Değnemek: gözetmek.

Vurun arslanlarım diyor yapalak (YBID, 165)

Yapalak: gürbüz, sevimli.

Mertebe mertebe indirdin felek (YBID, 167)

Mertebe mertebe: aşama aşama, derece derece.

Ağır devlet, hodul avrat, ma'mur il gerek (YBID, 170)

Hodul: güzel, gösterişli.

Avrat: eş, karı.

Yiğidin atı üveyik kır, hurmayı doru, koygun al gerek (YBID, 171)

Üveyik kır: üveyik kuşu renginde at.

Koygun: dokunaklı, acıklı.

Binboğa'nın dazında kamalaklı (YBID, 173)

Daz: düz, ova.

Kamalak: katran çıkarılan bir cins çam ağacı.

Güzel ığralanır, omzunu silker (YBID, 176)

İğralanmak: salınmak; sallanarak kostak kostak yürümek.

Davı diler Dadal'ın dölünü durnam (YBID, 178)

Davı: konu, konuşulan şey; dava, çekişme.

Çekeydim de yan kılıcı destime (YBID, 180)

Dest: el.

Ziyaret eyledim Şam-ı Şerif'i (YBID, 182)

Şam-ı Şerif: kutsal Şam şehri.

İkinci zamanı Beyt'e ulaştım (YBID, 182)

Beyt: Ev.

Bülbülü kumrusu firkatli öter (YBID, 184)

Firkat: ayrılık, özlem, yürek acısı.

Yarsuvat'ta kaldı atım pusatım (YBID, 185)

Pusat: Kılıç.

Ara yerde kem haberin duyarsam (YBID, 188)

Kem haber: kötü haber; ölüm haberi.

Katarlanmış Türkmen kızı deveyi (YBID, 188)

Katarlanmak: dizmek, sıraya koymak.

Hevâyı deli gönül hevâyı (YBID, 188)

Hevâyı: heves ederek, imrenip isteyerek.

Kepir tuspâsını uğrun geçerim (YBID, 190)

Kepir tospağası: çorak toprak kaplumbağası.

Yalımlar arkamdan sündüğü zaman (YBID, 190)

Yalım: kıvılcım.

Ebeş at der ki bağlansa kastıma (YBID, 190)

Ebeş: (at) sarıya meyyal kula rengi.

Dinleyin ağalar birem birem söyleyim (YBID, 192)

Birem birem: tek tek, birer birer.

İnanmayan gelsin baksın maşkına (YBID, 193)

Maşk: savaş oyunu, vuruşma, kapışma, dövüşme.

Sallanı sallanı geliyor mayan (YBID, 193)

Maya: besili dişi deve; sevgili.

O da savat ister altın halınan (YBID, 195)

Savat: gümüş üstüne işlenen siyah nakışlar.

Çevşiri bağlamış yüce başını (YBID, 195)

Çevşiri: yağlığın başta dolanıp uçlarının omuzdan süs için arkaya atılması.

Dürrü mah gibi de geçti sabahtan (YBID, 197)

Dürrü mah: sevgilinin yüzü, inci gibi parlak ay.

Haçan dostu ansam gönlüm bozulur (YBID, 198)

Haçan: ne zaman, ne vakit.

N'etti idim şu koğlaşan ele ben (YBID, 200)

Koğlaşan: dedikodu etmek.

şimdi nikablamış yüzünü benden (YBID, 202)

Nikab: yüz örtüsü, peçe, yasmak.

Duydum karsanmış gülü Avşar'ın (YBID, 209)

Karsalanmak: Karışmak.

Al çuha üstüne boz beden aba (YBID, 209)

Çuha: ince ve sık dokunmuş tüysüz kumaş.

Ak sayaya yeşil düğme dikende (YBID, 212)

Saya: üç etekli Türkmen elbisesi, beyaz fistan, entari.

Kılba tarafından bize gel oldu (YBID, 215)

Kılba: kible.

Top top eğricesin yolan ağlasın (YBID, 215)

Eğrice: saç örgüsü.

Dadaloğlu'm der de maslahat bitmez (YBID, 216)

Maslahat: iş.

Zayıftır vücudu uz alın gelin (YBID, 220)

Uz: ustalık, dikkatli olma hali.

Hil'atlar giydirdin çelenkler konsun (YBID, 220)

Hil'at: kaftan, üstlük. Patişah ve sadrazamlar bir kimseye rütbe verecekleri zaman hil'at giydirip başlarına çelenk koyarlardı.

Çelenk: başın sarığı. Başa sarılan sarık.

Karıncanın yesiriyim (YBID, 222)

Yesir: esir.

Yürüyüşü kostak olur güzelin (YBID, 224)

Kostaklı: oturaklı ve kıvrak yürüyen; zarif, kibar, güzel, işveli yürüyüş.

Koç-kolan yetmiyor göbeği yerde (YBID, 224)

Koç-kolan: kuşak.

Soyuntusun mağaralı deşirdi (YBID, 228)

Soyuntu: soygunda elde edilen eşya ve para.

Kara meşe üzerinde mazı var (YBID, 233)

Mazı: mazı ağacının kozalağı.

Olur mu hiç ikrarını gütmesin (YBID, 233)

İkrar: kararlaştırma, söz verme.

Yüz dirhem kallemis yetmez saçına (YBID, 235)

Kallemis: saça sürülen bir sıvı.

Usuldur boyları yaşa da uygun (YBID, 235)

Usul boy: ince, düzgün boy.

Al kaput üstüne boz beden haba (YBID, 236)

Kaput: palto.

İli göçmüş ıssız kalmış yurtları (YBID, 138)

İl: el, memleket.

Dadaloğlu'm der de eyledi hengi

Bugün kötülerin çıkar mehengi

Solar koç yiğidin gülgün irengi

Çıkar arap atlar yarışır bugün (YBID, 239)

Heng: savaş. hengâme, gürültü, patırtı.

Mehenk: mihenk, ölçü taşı; sınır taşı.

Gülgün: gül renkli.

Koca Mancılık'ı gözden ırmalı (YBID, 248)

Irmak: uzaklaştırmak.

Karalar hodedi Buruk'a düştü (YBID, 251)

Hodemek: ho(ğ)lamak, saldırmak; ileriye atılmak.

Arşıçarşı gider yolun var dağlar (YBID, 254)

Arşıçarşı: kıvrımlı, eğri-büğrü.

Kamalaklı kar'ardıçlı sekiler (YBID, 254)

Seki: dağ yamaçlarında, bir merdiven basamağı şeklinde düzlük yapan arazi parçası.

Burnu hurızmalı katar mayalı (YBID, 255)

Hırızma/hızma: Eski Türklerde genç kızların burunlarına taktıkları küpe.

Adam evranıyım yudarıım seni (YBID, 258)

Evrana: ejderha, en büyük yılan.

Sorun bilenlere şecerem çöktür (YBID, 259)

Şecere: kahramanlık, yiğitlik.

Dedem dedenle çok dem sınıdı (YBID, 262)

Dem: zaman.

Elde yalın kılıç çarkaçalıktır (YBID, 266)

Çarkaçalık: bilenmiş; çark taşıyla bileğilenmiş.

Cığına karıştırsam yalbırdak bıçak (YBID, 270)

Yalbırdak: parlak.

Karadır kaşları gözleri mesten (YBID, 275)

Mesten: mest edici.

Duruşu ispirin tuğuna benzer (YBID, 275)

İspir: av kuşu olarak kullanılan bir çeşit yırtıcı kuş.

Gecebaş geldi de nerde kışladı (YBID, 276)

Gecebaş: kolera.

Ak gerdanda benler zer-nişanlıdır (YBID, 278)

Zer-nişan: üzerinde altından iz ve işaretler bulunan süs eşyası.

Çift çift olmuş kirpikleri belinir (YBID, 278)

Belinmek: bölünmek.

Bir alma yanaklı simgerdanlıdır (YBID, 278)

Simgerdan: gümüş gibi ak ve parlak gerdan.

Çıktım yükseğine pursludur purslu (YBID, 279)

Purs: pus; sis, duman.

Yüksek olur arap atın kaltağı (YBID, 281)

Kaltak: kusursuz, yüksek eyer.

Demir donla miğfer külâh giyerler (YBID, 282)

Demir don: zırh.

Belimizde kılıcımız kirmani (YBID, 282)

Kirman: Kirman' da yapılan eğri kılıç.

Taşı deler mızrağımın termanı (YBID, 282)

Terman/ temren: sivri uç; mızrak ucundaki sivri demir.

Ulu bezirgânlarım işlemez oldu (YBID, 285)

Bezirgân: eskiden ticaret işleriyle uğraşan -genellikle azınlıklara mensup- tüccar; korkak.

Girgindeve gibi köpüğün saçar (YBID, 292)

Girgindeve: kızgın deve.

Eli ile ağu yutmuş gib' olur (YBID, 295)

Ağu: ağı, zehir.

Vermeyinen savılırdı kadalar (YBID, 298)

Kada: kaza.

Yüce dağ başında Kamertay olur (YBID, 302)

Kamertay: Halk hikâyelerinde adı geçen ünlü bir atın adı.

Boş yuva bekleyen yozkuşa döndüm (YBID, 302)

Yozkuş: yumurtlamayan kuş.

Yanar oylum oylum duman görünür (YBID, 303)

Oylum oylum: öbek öbek, göz göz.

Çifte bedestenli koca Kayseri (YBID, 303)

Bedesten: kapalı çarşı.

Der Dadaloğlu'yum zâtındanzâtı (YBID, 304)

Zâtızâtınan: oldum olasıya, öteden beri; eskiden beri, çok önceden.

Devesi de buhurunda katılı (YBID, 306)

Buhur / puhur: damızlık deve; burulmuş erkek deve; deve yavrusu, kızgın.

Tavlasında küheylânlar çatılı (YBID, 306)

Tavla: at ahır.

Kargının yalmanı geçiyor taşa (YBID, 310)

Yalman: Kargının ucu.

Büyük küçüklü insan piçoldu (YBID, 312)

Piçolmak: ahlâkı bozulmak, kötü olmak.

Kardaş kardaşa etmez oldu sıyânet (YBID, 314)

Sıyânet: koruma, himaye, muhafaza.

Ör keklik uçar başından (YBID, 315)

Ör: görgülü, üstte.

Dudu dilli kumru sesli (YBID, 315)

Dudu: tûti, papağan.

Batyarın sümbül kokar (YBID, 315)

Batyar: bir nevi çiçek.

Eski kitiretler bize kindir bu (YBID, 316)

Kitiret: adavet, kötülük; kötü hatıralar.

Sinirirse şeker şerbet baldır bu (YBID, 316)

Sinirirse: hazmederse.

Patışah fermanı kıratlı gelir (YBID, 319)

Kırat: beyazla az siyahın karışmasından meydana gelen at donu.

Üç yüz atlıyanan kavgaya dıkıldı (YBID, 322)

Dıkılmak: katılmak; girmek.

Mağribınan maşırığın arası (YBID, 325)

Mağrib: güneşin battığı yer, gün batısı, batı.

Maşrik: güneşin doğduğu yer, gün doğusu, doğu.

Kanı karrak oldu yoksulu bayı (YBID, 326)

Bay: zengin.

Dövüşe girmedi puşt arkadaşlar (YBID, 327)

Pušt: kaypak; verdiği sözde durmayan.

Yedi arşın loğ taşını omuzda (YBID, 329)

Loğ taşı: Damı loğlamak için kullanılan taş. Anavarza kalesinin doğu tarafında bulunmaktadır. Kale yapılırken bir işçi bu taşı omzuna almış götürmektedir. İşçiye 'karın öldü' derler. O da taşı yere atarak şöyle söyler: ' Ben varım kırk yaşında ham taş/ Babam vardır seksen yaşında kart taş/ Bilseydim bu dünyada ölüm var/ Koymazdım taş üstüne taş' daha sonra taşı tekrar kucaklayıp kaldırmak ister ama bir türlü beceremez.

Ebbasına yumuşların buyuran (YBID, 329)

Ebba: ehıbbâ, dostlar; hizmetçi, yumuş uşağı.

Yumuş: hizmet; iş.

Geriden gelir ağalar zatlar (YBID, 340)

Zat: öz, kişi.

Mezada döküldü boyn'uzun atlar (YBID, 341)

Mezada dökülmek: arttırma ile satışı çıkarılmak; ucuza satılmak.

Çağırınca mencilise gelmeyen (YBID, 341)

Mencilis: meclis.

Cad' oğlu geliyor bakın ilvana (YBID, 343)

İlvan: kibir, gurur, gösteriş.

Engininde keklik turaç ötüşür (YBID, 349)

Turaç/ durrâç: eskiden Çukurova'da yaşayan keklik cinsinden ve eti yenen bir kuş türü.

O nedir ki ödürgüsüzburg'olur (YBID, 352)

Ödürgüsüzburgu: kötü söz.

O nedir ki müretinden fark olur (YBID, 352)

Müret: şahıs.

Kim tutup kim eniledi (YBID, 353)

Enilemek: hadım etti veya kulağını tutarak 'enledi' demektir.

O kimdir deveye kendi meytin sardı (YBID, 355)

Meyit/ meyyit: ölü.

Somruk veririm sana eşsek etini (YBID, 361)

Somruk: emzik; çocuk emziği.

Senin gibi çiğ toyları (YBID, 363)

Çiğ: 'acemi'; yaşının gerektirdiği olgunluğa ulaşmamış.

Biçerler ekini kalır firezî (YBID, 365)

Firezî: ekip biçildikten sonra tarlada kalan buğday sapları, anız.

Bindiğim at Aşkar mıdır ya Düldül (YBID, 366)

Aşkar: Seyyid Battal Gazi'nin atı.

Düldül: Peygamber Efendimiz'in Hz. Ali'ye hediye ettiği at.

Karartısı çok da ordusu fena (YBID, 366)

Karartı: ev, çadır eşyası; öz ve esastan yoksun kalabalık.

Siftah hoşlayan da bir Türkmen Oğlu (YBID, 366)

Siftah: istiftah, ilk.

Hoğlamak: yardım etmek; yardıma koşmak için toplamak.

Bıldır deden dedemizi sinadı (YBID, 366)

Bıldır: geçen yıl.

Bir aslan döşlü de beserek kollu (YBID, 369)

Beserek: tüylü ve besili erkek deve; yetişkin, güzel kız.

Onlar da anladı Bâr-ı Hüdâ'yı (YBID, 370)

Bâr-ı Hüdâ: izin sahibi, yaratıcı Tanrı.

Kisip oldu Kılıçlı'nın malları (YBID, 370)

Kisip olmak: kisb olmak, kesb olmak; kazanmak.

Ho diyenin ho yuk kadar hayırı (YBID, 378)

Hoyuk: tarlalardaki ürünleri yemesinler diye hayvanları, özellikle de kuşları korkutmak için yapılan korkuluk.

Sehil kuşu Urum'a uçtu (YBID, 384)

Sehil/ sahil: Türkmen aşiretlerinin kışlak mekânı, Çukurova; deniz kenarı, ova yer.

Örkeme atını koruma doğru (YBID, 385)

Örklemek: atları demir sikke(kazık) ile yere bağlamak.

Deşir hey sevdiğim simlerin kuşan (YBID, 392)

Simler kuşanmak: ziynet, süs eşyasını takınmak.

Çokça beni serseriye yeldirdi (YBID, 392)

Serseriye yeldirdi: serseri gibi boşuna koşturmak, dolaştırmak.

Korof korof Binboğa'ya göçtü mü (YBID, 394)

Korof korof: bölük bölük, öbek öbek.

İçmişem badeyi olmuşam sarhoş (YBID, 399)

Bade içmek: halk şairlerinin rüyalarında pîr elinden 'dolu' içmesi.

Acelin ağzına alıyor Çerkez (YBID, 400)

Acel: ecel.

Bel versin Has Evli geliyor Çerkez (YBID, 401)

Bel vermek: korumak, kollamak; desteklemek, yardım etmek.

Kelep kelep olmuş dostun zilifi (YBID, 407)

Kelep kelep olmak: zülfün iplik, burma gibi bükülmüş hali.

Tig-ı müstakimden uygun her yeri (YBID, 407)

Tig-ı müstakim: doğru, düz kılıç; sevgilinin vücudunun fidan gibi olması.

Yörükler başına bıraktın nârı (YBID, 407)

Yörük: yürük; halen konar-göçer hayata kısmen de olsa devam eden Türkmen obalarının genel adı; Çukurova'daki adları 'Aydınlı'; Sarıkeçili, Karakeçili, Hunamlı vb.

Çetindir gecesi mucuğu yakar (YBID, 410)

Mucuk: bir çeşit küçük sinek, gündüz ısırır.

Cerit'in hopuru çıktı Yarsuvat'ta (YBID, 415)

Hopuru çıkmak: dağılmak, perişan olmak.

Cerit'in üstüne peştamal döndü (YBID, 416)

Peştamal dönmek: birinin üzerine saldırmak.

Yobazlığın sonu olmaz bellidir (YBID, 420)

Yobaz: haddini bilmeyen.

Tecirli korkudan Tırık'a düştü (YBID, 420)

Tırık: orman gibi büyük ağaçlı olan yerlerde yapraklı küçük çalılarının yetiştiği yer, yani fundalık.

Bozala dumanlar Urum'u tuttu (YBID, 420)

Bozala: "bazı mahallere parça parça sis çöktüğü ve arada sissiz yer olduğu zaman söylenen isim"

Karalı yağlık karası (YBID, 422)

Yağlık: mendil, başörtüsü.

Ağ döşü süngü yarası (YBID, 422)

Ağ: beyaz, ak; temiz.

Döş: göğsün yukarı ve ön kısmı.

2.2.2. Karacaoğlan'da Görülen Kelime Sapmaları

Elde külliyetli var olmayınca (KBŞ, 11)

Külliyetli: Çok.

Diyar-ı gurbetin çar köşesinde (KBŞ, 11)

Çar: Dört.

Eğleşilmez kisb ü kar olmayınca (KBŞ, 11)

Eğleşmek: Oyalanmak, eğlenmek, tefekkür etmek, ikamet etmek.

Kisb ü kâr: İş, güç, alışveriş.

Amana da deli gönül amana (KBŞ, 12)

Amana: Müsaade etmek, acımak, emniyet.

Yük masnıtı bulmaz tay olmayınca (KBŞ, 12)

Masnıt: Denge, muvazene, dayanak.

Şunda bir yavruya meyil aldıldım (KBŞ, 13)

Meyil: Âşık olmak.

Giyinmiş kuşanmış türlü libası (KBŞ, 13)

Libası: Elbise.

Baççıyım beklerim yol kenarında (KBŞ, 13)

Baççıyım: Vergi memuru. Baç alan.

Döşüne vurmuşsun beyaz halıyı (KBŞ, 14)

Döşüne: Göğüs, böğür.

Bir çift güzel gördüm yolda yolakta (KBŞ, 15)

Yolakta: Patika yolu, dağ yolu.

Bana su içirdin yeşil kanyadan (KBŞ, 15)

Kanyadan: Bardak, kadeh.

Karac'oglan der ki düşürdüm od'a (KBŞ, 15)

Od: Ateş.

Acep gezsem mavi donlum var m'ola (KBŞ, 16)

Donlum: Elbise, giysi.

Mecliste içerler demî kanyandan (KBŞ, 17)

Dem: Çayın demi.

Naçar kaldım şu yavruyu öğmeden (KBŞ, 18)

Naçar: Çaresiz.

Öğmek: Övmek.

Hüblara karşı da sen de tamam ol (KBŞ, 19)

Hüb: Güzel sevgili.

Kıl kara zülfüne hu Leyla Leyla (KBŞ, 19)

Hu: "Neredesin, bana bak" anlamlarında, genellikle kadınlar tarafından

kullanılan bir seslenme sözü.

Kemend atıp yollarımı bağlama (KBŞ, 20)

Kement: Çekince daralan düğüm, ilmik.

Yolumu yolumdan ayırdı gani (KBŞ, 20)

Gani: Allah'ın zengin anlamına gelen ismi.

Büküldü kametim geçti zamanım (KBŞ, 20)

Kametim: Boy.

Gidiyorum yedi benli ceranım (KBŞ, 20)

Ceranım: Ceylan.

Muhannes kuluna muhtaç eyleme (KBŞ, 21)

Muhannes: Korkak, alçak, namert.

Anı yâd illere açıcı olma (KBŞ, 22)

Anı: Onu.

Mecliste arif ol kelamı dinle (KBŞ, 22)

Kelam: Söz.

Asilzadelerden hiç kemlik gelmez (KBŞ, 22)

Kemlik: Kötülük.

Dağıtırlar duzağını fendini (KBŞ, 22)

Fent: Hile, düzen, yalan.

Seni bir mecliste hacil düşürür (KBŞ, 23)

Hacil düşürme: Utandırma.

Kötülerle konup göçücü olma (KBŞ, 23)

Konup göçücü: Konargöçer.

Sığa kolun kan bulaşır yeleşin (KBŞ, 24)

Sığa: Çekmek.

Karac'oglan eydür döndü hezarım (KBŞ, 24)

Hezarım: Çıt ve hasır yapımında kullanılan bir tür kamış.

Dilim eydür gussalarım yazarım (KBŞ, 24)

Gussalarım: Keder, kaygı, tasa.

Kaldı yavruda da safi nazarım (KBŞ, 24)

Safi: Katıksız, duru, temiz.

İstersen öcünden öl dedi bana (KBŞ, 25)

Öcünden: İntikam, ödeşme.

Ben senin olurum kasavet çekme (KBŞ, 25)

Kasavet: Üzüntü, tasa, kaygı, sıkıntı.

Arzumanım kaldı göğsü ağında (KBŞ, 25)

Arzuman: Şiddetli istek.

İnayetim yoktur bil dedi bana (KBŞ, .26)

İnayet: İyilik, kayra, atıfet, ihsan, lütuf.

Beş yüz atım olsa lahuri şallı (KBŞ, 28)

Lahuri: Hindistan'ın Lahor şehrinde yapılan meşhur ve çok makbul şal.

Gümüşten reşmeli kadife çullu (KBŞ, 28)

Reşmeli: Hayvan başlığında burun üzerine gelen zincir.

Al yanaktan bir bergüzar vermem mi (KBŞ, 29)

Bergüzar: Armağan, hatıra.

Aşk elinden yüreciğim bereli (KBŞ, 29)

Bereli: Yaralı.

Top kara zülüflü mayalarına (KBŞ, 30)

Maya: Dişi deve.

Yıkılmış siyeşler bozulmuş bağlar (KBŞ, 30)

Siyeş: Çalı çırpıdan yapılmış çit.

Mevlam destur verse bir top gül olsam (KBŞ, 30)

Destur: Müsaade, izin.

Akça kızlar göç eyledi yurdundan (KBŞ, 31)

Akça: Oldukça beyaz.

Üçü orta boylu zülfünü düzer (KBŞ, 31)

Düzmek: Düzenlemek, doğrutmak.

Sanın akça ceran bir çölde gezer (KBŞ, 31)

Sanın: Sanki

Ceran: Ceylan.

Acıdım yüreğim yandı bu nara (KBŞ, 31)

Nar: Ateş.

Sarı çedik giymiş koncu kısarak (KBŞ, 32)

Çedik: Mesh üzerine giyilen sarı pabuç.

Koncu: Bacağın alt kısmı, topuk.

Kısarak: Kısaca, kısa boylu.

Anası mayadır kısı beserek (KBŞ, 32)

Kısı: Yavrusu.

Beserek: Besili, tombul.

Meles gömlek giymiş vücudu nazik (KBŞ, 32)

Meles: İpek ve keten karışımı gömlek, çamaşırlık.

Aşnası kötüdür ceylana yazık (KBŞ, 32)

Aşnası: Tanıdık, dost, bildik, âşık.

İbrişim atmalı havlular dokur (KBŞ, 32)

İbrişim: Kalınca bükülmüş ipek iplik.

Yürü güzel yürü için onara (KBŞ, 33)

Onar: Sağaltmak, iyileştirmek, onarmak.

Gün değmiş de şavkı vurmuş pınara (KBŞ, 33)

Şavkı: Işık, parlaklık.

Kötü avratlara etmen emeği (KBŞ, 34)

Avratlara: Kadın, karı, eş.

Kötü avrat dersin cığıştan düşmez (KBŞ, 34)

Cığış: Bağrışmak, gürültü.

Üfürür üfürür mançası pişmez (KBŞ, 34)

Manca: Yiyecek.

Samranı samranı manca pişirir (KBŞ, 34)

Samranı: Gübre.

Manca: Yemek, yiyecek.

Çocuğunu varır ele beletir (KBŞ, 34)

Beletir: Kundaklamak.

Kabını yumaz da ile yalatır (KBŞ, 34)

Yumaz: Yıkamak

Kız da der ki ben bir emlek kuzuyum (KBŞ, 35)

Emlik: Daha ot yemeğe başlamamış körpe kuzular.

Yiğit meramından can kurtarmaya (KBŞ, 35)

Meram: İstek, amaç, gaye, maksat.

Mail oldum cemaline yapına (KBŞ, 35)

Mail olmak: Gönül vermek

Kara bağrım ezgin ne salınırsın (KBŞ, 36)

Ezgin: Paraca durumu bozuk olan (kimse), çok cefa görmüş (kimse).

Dedi gel yanıma kadan alayım (KBŞ, 36)

Kadan al: Yerine ölmek.

Güzel benlerine sarra olayım (KBŞ, 36)

Sarra: Kuyumcu.

İbrişim saçında eğmeli zülûf (KBŞ, 38)

İbrişim: Kıvrık

Çiçekte meyvada yoktur menendi (KBŞ, 38)

Menendi: Benzer

Sineme vurduğun temrenle oktur (KBŞ, 39)

Temren: Cirit ucu. Okun ucundaki demir.

Oğlan senin şörün duyar küserim (KBŞ, 40)

Şor: Söz, laf. Kötü söz.

Küffar kalesinden yeğdir hisarım (KBŞ, 40)

Küffar: Kâfirler.

Varmam şimden geri beğ oğl' isen de (KBŞ, 40)

Şimden: Şimdi.

Kıcılı boranlı soğuk dağımız (KBŞ, 40)

Kıcılı: Ufak dolu gibi kar.

Ökçeni yokladım ökçen yoğ imiş (KBŞ, 40)

Ökçe: Ayakkabı altının topuğa rastlayan yüksek bölümü, topuk.

Bir gözleri kanlı üveyk isen de (KBŞ, 41)

Üveyk: Güvercinlerden, korularda yaşayan, eti için avlanan, boz renkli bir kuş.

Ala bulut gibi göğe ağarım (KBŞ, 41)

Ağmak: Yukarı kalkmak, çıkmak, yükselmek.

Sulu sepken gibi yere yağarım (KBŞ, 41)

Sepken: Kısa süreli ve az yağın yağmur, kar.

Rüsvay etme beni halka âleme (KBŞ, 43)

Rüsvay: Ayıplanacak durumda olan, rezil.

Dayanamam firkatime belama (KBŞ, 43)

Firkat: Ayrılık.

Kelpler rakip olmuş biz de görelim (KBŞ, 44)

Kelp: Köpek.

İller atlas giye çıkıp salına (KBŞ, 45)

Atlas: Yüzü parlak, sık dokunmuş bir ipekli kumaş türü, saten.

Aralıkta kem haberin duyarsam (KBŞ, 46)

Kem: Kötü

Gamı koydum kasavete başladım (KBŞ, 46)

Kasavet: Üzüntü, tasa, kaygı, sıkıntı.

Babalın boynuma işten ben öldüm (KBŞ, 47)

Babal: Vebal.

Ezelden kalmıtır bu kanun öyle (KBŞ, 47)

Kalm: Tedavülden kalkmış. Artık kullanılmayan.

Çekildi seyilden yaylaya bülbül (KBŞ, 48)

Seyil: Sahil

Alnın gevherdenmiş cemalin nurdan (KBŞ, 50)

Gevher: Cevher.

Dişin sedefdenmiş dudağın dürden (KBŞ, 50)

Sedef: Midye, istiridye vb.. deniz hayvanlarının kabuğunda bulunan sedefçilikte kullanılan, pırıltılı, beyaz, sert bir madde.

Dür: inci.

Lebin kaymak çalar balın üstüne (KBŞ, 50)

Leb: Dudak

Kavim kardaş bir araya derildi (KBŞ, 51)

Derilmek: Derme işine konu olmak.

Güzel dilber oldum diye yeindi (KBŞ, 51)

Yeindi: Sevinmek

Şahı sensin dilberlerin emesi (KBŞ, 51)

Eme: Hala.

Gözüme görünmez dünya varısı (KBŞ, 51)

Varısı: Miras edinen, mirasçı.

Bitersin güllerin harı içinde (KBŞ, 52)

Harı: Dikeni

Kokusu menevşe güldür irengi (KBŞ, 52)

İrengi: Renk (halk söyleyişi)

Akçe ceran kurtulmuş da tazıdan (KBŞ, 53)

Ceran: Ceylan.

Görünce gül yüzlüm kaldır ben tana (KBŞ, 53)

Tana: Şaşmak.

İçirdin ağuyu bal diye diye (KBŞ, 53)

Ağu: Zehir.

Aştım m'ola siyecinden dalları (KBŞ, 54)

Siyec: Bağ çiti

Sevdiğim dağların salında kaldı (KBŞ, 58)

Sal: Düzlük, yayla, dağ düzü.

Gelip oturalım edepli utlu (KBŞ, 58)

Utlu: Utangaç.

Sırmalı tellerden altun savatlı (KBŞ, 58)

Savatlı: Gümüş üstüne işlenen nakış.

Cevr idi ki yüz döndürüp serime (KBŞ, 59)

Cevr: Eziyet.

Didarın görüben gönül eğlerim (KBŞ, 59)

Didarın: Yüz, çehre, yüz güzelliği.

Dünyaya geleli her dem ağlarım (KBŞ, 59)

Dem: Zaman.

Urgan atmadığım dallar mı kaldı (KBŞ, 59)

Urgan: Ketten, kenevir, pamuk, jüt gibi türlü dokuma maddelerinden yapılan ince halat.

Vefası olmayan yarda nem kaldı (KBŞ, 60)

Nem: Ne (neyim).

Ben ölürsem yâdlar sarsın belini (KBŞ, 60)

Yâd: Yabancı.

Kirazlar da yetişmiş devşirindi (KBŞ, 61)

Devşirindi: Bir araya getirmek, derlemek, toplamak.

Sol şirin dillerden ıkrarın verdi (KBŞ, 63)

İkrarın: Saklamayıp doğruca söyleme, açıkça söyleme.

Yiğit olan muntazırdır öğüde (KBŞ, 64)

Muntazırdır: Bekleme, bekleyiş.

Ben yiğit isterim fırka dağında (KBŞ, 64)

Fırka: İnsan topluluğu.

Yiğidin densizi iy'olmaz zati (KBŞ, 64)

Zati: Kendine özgü, kişiye ilişkin, kişisel, özel.

Dolandım dağları borlara düştüm (KBŞ, 65)

Bor: Ekilmemiş tarla, çorak.

Kız senin derdinden odlara düştüm (KBŞ, 65)

Od: Ateş.

Evinizin önü çevre ağıl mı (KBŞ, 66)

Ağıl: Evcil küçükbaş hayvanların barındığı çit veya duvarla çevrili yer, arkaç.

Bu bahalık güzellikten değil mi (KBŞ, 66)

Baha: Paha, Bedel, fiyat.

Asır m'azdi yoksa ahır zaman mı (KBŞ, 67)

Ahır: Son.

Tor balaban oynadırdım kuşuna (KBŞ, 67)

Tor: Acemi, toy.

Balaban: Çakır doğan kuşu.

Olan bir şey desem kail olun mu (KBŞ, 68)

Kail: İnanmış, akli yatmış.

Aceb kömür gözlüm çatlan ölü mü (KBŞ, 68)

Çatlan: Çatlarsın

Yüklendi barhanam kervanim göçtü (KBŞ, 69)

Barhana: Ev eşyası, öteberi

Semanın arşına direk verilir (KBŞ, 70)

Sema: Gökyüzü.

Ak sayalar giyip karşımda durma (KBŞ, 71)

Saya: Üç etekli entari

Acep elim sunsam berelenir mi (KBŞ, 71)

Bere: Yaralamak.

Belki ezme çalsam turalanır mı (KBŞ, 71)

Turalanmak: Avlanmak, ağa düşmek.

Hüccetim kadıdan beratım senden (KBŞ, 71)

Hüccet: Belge, icazet, resmi belge, diploma.

Seninle davamız aralanır mı (KBŞ, 71)

Aralamak: Yoluna koymak, sonuçlandırmak.

Kadir Mevlam beni eyleme melil (KBŞ, 72)

Melil: Üzgün.

Az yaşa uz yaşa ahırı ölüm (KBŞ, 72)

Uz: Uzun.

Üç beş sene bekleyeyim Haçın'ı (KBŞ, 73)

Haçın: Bir köy.

Sultan pazarından mirinden aldım (KBŞ, 73)

Miri: Beylik, devlete ait toprak.

Üç beş sene güzellerin bacını (KBŞ, 73)

Bacı: Vergi, rüşvet, Vergi memuru.

İkisinin cüda düşmüş arası (KBŞ, 74)

Cüda: Ayrı, ayrılmış

Kadir Mevlam hub yaratmış onları (KBŞ, 74)

Hub: Güzel sevgili.

Çıkar yükseklerle seyran eylersin (KBŞ, 74)

Seyran: Gezme, gezinme.

Çürük çarığın yabana atarlar (KBŞ, 74)

Çarık: İşlenmemiş sığır derisinden yapılan ve deliklerine geçirilen şeritle sıkıca bağlanan ayakkabı.

Uğradalum usul boyu nazara (KBŞ, 74)

Uğradmak: Uğrama işini yaptırmak, uğramasına sebep olmak.

Yetkini m'alırlar yoksa hamı mı (KBŞ, 74)

Hamı: Bütün, hep.

Amel defterimi tutup düremem (KBŞ, 75)

Dürmek: Top veya rulo yapmak. Toplamak.

Gizli sırlarını yâdlara satma (KBŞ, 77)

Yâd: Yabancı.

Yabancı deremez güllerimiz (KBŞ, 77)

Dermek: Toplamak, bir araya getirmek.

Ahüzarım kaldı şöyle bir kızda (KBŞ, 77)

Ahüzar: Ah edip inleme.(Ah u zâr)

Bad-ı saba selam eyle o yâre (KBŞ, 78)

Bad-ı saba: Sabah rüzgârı.

Acem şahı bize name gönderdi (KBŞ, 78)

Name: Mektup.

Gam leşkerin üstümüze dönderdi (KBŞ, 78)

Leşker: Asker.

Vermesin hoyrata güllerimizi (KBŞ, 78)

Hoyrat: Rakip, düşman.

Karacaoğlan der ki gümanım yoktur (KBŞ, 78)

Güman: Şüphe, işkil.

Bal akıyor lisanın lebinden (KBŞ, 79)

Leb: Dudak.

Ak kolunda kol bağısı kırmızı (KBŞ, 79)

Bağısı: Kısmet, pay, mülk.

Mor beliği koluncuna dökersin (KBŞ, 80)

Belik: Saç örgüsü.

Kolunc: Kol gibi.

Siyah zülfü mah yüzünde gül gibi (KBŞ, 82)

Mah: Ay.

Uzar gider bir şıvgacık dal gibi (KBŞ, 82)

Şıvga: İnce dal, sürgün.

Hicab ettim adın sual etmeye (KBŞ, 82)

Hicab: Utanma, utanç, sıkılma.

On halayık hizmet etsin kul gibi (KBŞ, 82)

Halayık: Uşaklar, hizmetçiler.

Bulutun havaya ağdığı gibi (KBŞ, 83)

Ağmak: Yukarı kalkmak, çıkmak, yükselmek.

Al yanaklar domur domur terlemiş (KBŞ, 83)

Domur domur: Boncuk gibi tane tane.

Üsküfün aldırılmış balaban gibi (KBŞ, 84)

Üsküfün: Tepesi devrik, ucu püsküllü, başlık, külah.

Gidi rakiplerde ona değmesin (KBŞ, 84)

Gidi: Azarlama sözü.

Yanıl almam eğip durur dalımı (KBŞ, 84)

Yanıl almak: Parlak kırmızı elma.

Siyah zülfün mah yüzüne telini (KBŞ, 84)

Mah: Ay.

İlk aksamdan vardım kavil yerine (KBŞ, 85)

Kavil: Söz. Yemin And.

Unuttu mu ahd-ı amanı n'itti (KBŞ, 85)

Ahd: Söz verme.

Zalım garaz etti kaçtı gelmedi (KBŞ, 85)

Garaz: Kin.

Çekildi barhanam gam yüklü tayın (KBŞ, 87)

Barhana: Ev eşyası, öteberi.

Arasan bulunmaz menendi eşi (KBŞ, 88)

Menend: Benzer.

Yaylanın karından ak beyaz döşü (KBŞ, 88)

Döşü: Göğüs, böğür.

Iradi yollarım göresim geldi (KBŞ, 88)

Irak: Uzak.

Karacaoğlan der ki hazer eyledim (KBŞ, 89)

Hazer eyle: Sakınmak. Korunmak.

Ay doğana şavkı vurdu ovayı (KBŞ, 90)

Şavk: Işık. Parlaklık.

Aramızdan kaldıralım gümeni (KBŞ, 90)

Gümen: Olumsuz şüphe, zan.

Ak topuk üstünde sandal tumanı (KBŞ, 90)

Tuman: Giysi, elbise.

Karacaoğlan berkçe yapış sen dalda (KBŞ, 92)

Berkçe: Sağlam, sıkı.

Sinemde delik delik bahar kelli (KBŞ, 94)

Kelli: Bundan sonra, artık.

Solmuş derler gül benzinin iziği (KBŞ, 95)

İzik: Ten. Renk.

Divitin kalemin almış eline (KBŞ, 95)

Divitin: Eskiden kalem ve hokkayı bir arada tutan arac.

Yeğindir dalgamı çüş eyle beni (KBŞ, 102)

Yeğîn: Üstün, daha iyi.

Şay edip âleme bildirme beni (KBŞ, 103)

Şay etmek: Herkese uymak.

Hiç ölüm korkusu yoktur aynımda (KBŞ, 103)

Aynımda: Göz (gözümde).

Kutnu zubun giyme dedim giydin mi (KBŞ, 104)

Kutn: Pamuk.

Sinemi sineme ben bend eyledim (KBŞ, 104)

Bend etmek: Bağlanmak.

Zülâl dudaklardan tatmak m'istersin (KBŞ, 105)

Zülal: Tatlı, soğuk su.

Essah sözüm al koynuna sar beni (KBŞ, 108)

Essah: Doğru, gerçek.

Güzelliğin soyha kalsın başından (KBŞ, 110)

Soyha: Haykırış, nara. Yaramaz, kötü. Lanet olası, canı çıkası.

Ben inli boranlı olduktan beri (KBŞ, 111)

İnli: Acılı, iniltili.

Giyinmiş kuşanmış ne hüb salınır (KBŞ, 112)

Hüb: Güzel sevgili.

Benim yârim benzer huri gulmana (KBŞ, 112)

Gulman: Kur'an'a göre cennette bulunan genç erkek melekler.

Sıdk ile baktımda dostun yüzüne (KBŞ, 117)

Sıdk: Doğruluk, gerçeklik.

Var git yiğit deyi bühtan etmeyin (KBŞ, 117)

Bühtan: İftira.

Koyma kadir Mevla'm gamda, firkatta (KBŞ, 120)

Firkat: Ayrılık.

Ne kadar medhetsen o kadar göğçek (KBŞ, 121)

Göğçek: Güzel.

Getir hamaylını yeminler içek (KBŞ, 121)

Hamavil: Boyna asılan dua kesesi. Muska.

Gül derene ne der anan güçücek (KBŞ, 121)

Güçücek: Küçücük.

Söyleme micuzuma yorarsın (KBŞ, 121)

Micuz: Mizaç, huy.

Güle bülbül konmuş eder avaze (KBŞ, 124)

Avaze: Ötme.

Ezelden de ondurmadın kendimi (KBŞ, 124)

Ondurmak: Bereket ve refaha kavuşturmak.

Kime sevka edem elinden felek (KBŞ, 124)

Şevka: Şikâyet.

Güzeli balınan beslemek gerek (KBŞ, 125)

Balınan: Bal ile.

Akıbet alırsın komazsın beni (KBŞ, 128)

Akıbet: Bir iş veya durumun sonu, sonuç.

Neyleyem har almış sağ u solunu (KBŞ, 130)

Har: Diken.

Kalmadı takatim amanın tez gel (KBŞ, 130)

Takat: Bir şeyi yapabilme, başarabilme gücü, güç, hâl, derman, kuvvet.

Tereviyi yuyup kodular taş (KBŞ, 131)

Terevi: Teravîh namazı.

Kavli yalan dostu sevmeli değil (KBŞ, 133)

Kavl: Söz, sözü.

Döküvermiş kolunca erbin' ucu (KBŞ, 135)

Erbî: Püsküllü saç bağı

Ötme turaç ötme işin var senin (KBŞ, 137)

Turaç: Keklik cinsinden bir av kuşu

Divitin var kalemin var ördün var (KBŞ, 137)

Divit: Eskiden kalem, hokka bir arada tutan yazma aracı.

Kerem et aklından çıkarma beni (KBŞ, 138)

Kerem et: Merhamet bağışlama

Nas işine karalama yüzünü (KBŞ, 140)

Nas: İnsanlık, halk.

Binse etbalarım eylese harı (KBŞ, 142)

Etba: Uşaklar, hizmetçiler.

Bir dahi lefirden şal ister gönül (KBŞ, 142)

Lefir: Bir çeşit kumaş

Sabahtan uğradım ben bir uşağa (KBŞ, 143)

Uşak: Herhangi bir bölgenin halkından olan erkek. Erkek çocuk.

Ağırdır şileğim götüremedim (KBŞ, 147)

Şilek: Bir kişinin götürebileceği yük.

Hüma kuşu gibi yüksek uçarsın (KBŞ, 158)

Hüma kuşu: Talih kuşu, cennet kuşu.

Uğrun uğrun dostu selam vermişsin (KBŞ, 162)

Uğrun uğrun: Gizli gizli.

Hep güzeller *seyrangaha* çıkmışlar (KBŞ, 164)

Seyrangah: Gezinti yeri.

Bağlar almış *ilkımını* karını (KBŞ, 165)

Ilkım: Eriyen kar.

Öldürür *ahır* girer kanıma (KBŞ, 167)

Ahır: Son.

Gözümün yaşı *hergiz* silmezem (KBŞ, 167)

Hergiz: Asla, hiçbir zaman.

Çalışıp kaçanıp nefis *taamlar* (KBŞ, 172)

Taam: Yemek, yiyecek.

Üstü kaplan postu tek olsun *öşek* (KBŞ, 172)

Öşek: Postu değerli bir hayvan. Vaşak.

Sütlü ile tek *helise* olaydı (KBŞ, 173)

Helise: Doğumdan sonraki ilk sağılan sütle yapılan yemek.

Tavuk kızartması *sahna* dolaydı (KBŞ, 173)

Sahan: Derinliği az olan kap.

Bumbar dolması benzer harane (KBŞ, 173)

Bumbar: Bağırsağa, kıyma, pirinç veya bulgur doldurularak yapılan yemek.

Limon bulunmazsa *somak* isterim (KBŞ, 173)

Somak: Güneydoğuda bölgesinde yetişen ekşi bir bitki.

Zahir *batın* muradıma reydim (KBŞ, 174)

Batın: Her şeyin iç yüzü.

Tutmuşum yükümü lal'ü *güherden* (KBŞ, 176)

Güher: Cevher.

Sensin gönül şu dünyadan *farıdan* (KBŞ, 176)

Farıdan: Güçsüz.

Ben bu güzellerden görmedim *kemlik* (KBŞ, 177)

Kemlik: Kötülük

Karac'oğlan der ki *kavl ü kararım* (KBŞ, 179)

Kavl ü karar: Sözleşme

Eşe imiş şu karşımdan savuşan (KBŞ, 186)

Eşe: Ayşe.

Atın eşkini de yiğidin kıvı (KBŞ, 187)

Kıvı: Hücüm, saldırma.

Güzelin üstüne kurulu davı (KBŞ, 187)

Davı: Dava

Aşnası olanlar yolları dener (KBŞ, 188)

Aşna: Tanıdık, dost, bildik, âşık.

Nagehan geçerken uğradı yolum (KBŞ, 190)

Nagehan: Ansızın.

Has yaldız düğmeler çapraz vurulmuş (KBŞ, 193)

Yaldız: Eşyaya altın veya gümüş görünüşü vermek için kullanılan, sıvı veya yaprak durumundaki altın, gümüş ve bunların taklidi olan madde.

Hayfımı alırım kız kara gözlüm (KBŞ, 193)

Hayf: Öç, intikam.

Çok yiğitler çılba doğar anadan (KBŞ, 195)

Çılba: Çıplak.

Mavi donlum salınıyor karşımda (KBŞ, 197)

Don: Elbise, giysi.

Her kande gidersem seni bulurum (KBŞ, 198)

Kande: Nerede?

Sen bir bezirgânsın bac 'in alırım (KBŞ, 198)

Bac: Vergi, haraç.

Hocasına vardım sabakın okur (KBŞ, 202)

Sabak: Ders.

Gece gündüz kız sevdana yelerdim (KBŞ, 203)

Yelmek: Koşturmak, acele etmek, çırpınmak.

Rüz u şeb hayali iki gözümde (KBŞ, 204)

Rüz u şeb: Gündüz ve gece.

Huda emri ile o mah yüzünde (KBŞ, 204)

Mah: Ay

Divane gönlümü gâhî şad eyler (KBŞ, 204)

Gâhî: Bazen, ara sıra.

Bozulmuş siyeci virane bağlar (KBŞ, 206)

Siyeci: Çalı çırpıdan yapılan çit.

Türlü nimet çekilirdi somata (KBŞ, 206)

Somata: Bademden yapılan bir şerbet, badem sübyesi.

Ayağın altına tubadır yüzüm (KBŞ, 206)

Tuba: Cennette bulunduğu inanan, kökü yukarıda, dalları aşağıda büyük bir ağaç.

Misal-i cennette kokar sabahtan (KBŞ, 208)

Misal-i cennet: Cennet gibi.

N'ettim ola şu koğlaşan ile ben (KBŞ, 211)

Koğlaş: Dedikodu etmek.

Verirler şakirdi öğretir usta (KBŞ, 213)

Şakirt: Öğrenci

Bir kötüye varıp böyle yasılmam (KBŞ, 215)

Yasıl: Yaslanmak.

Yaslandılar şıvgaların kırdılar (KBŞ, 216)

Şıvga: İnce dal, sürgün.

Farımaz da deli gönlüm farımaz (KBŞ, 216)

Farımak: Güçsüz düşmek, yorulmak.

Kaldır nikabını görem yüzün (KBŞ, 218)

Nikap: Yüz örtüsü, peçe.

Gidi rakip bana kasd ile bakar (KBŞ, 222)

Gidi: Azarlama sözü.

Rayıhası tatlı gülü yaylanı (KBŞ, 223)

Rayiha: Koku

Kumaş yüklü tor taylağın çekilmez (KBŞ, 223)

Taylak: Yük dengi, hayvanın iki yanındaki denkleşen yükün her biri.

Hezaran çubuğ'na benziyor boyu (KBŞ, 226)

Hezaran: Saray çiçeği, bambu.

Söker garbi ilen buzu dağların (KBŞ, 227)

Garbi: Çiğ, kırağı.

Seyfisi top olmuş kuzusu öter (KBŞ, 227)

Seyfi: Et yiyen bir kuş; gözlerinin güzelliği ile ünlü bir av kuşu; bu kuş yavaş yavaş uçar salınır, avını görünce hızını artırır.

Zıhgirden geçiyor beli kızların (KBŞ, 229)

Zihgirden: Ok atarken baş parmağa takılan halka.

Yollar çamur belki çöker bükedur (KBŞ, 230)

Bükedur: Ovada veya dere kıyısında çalı ve diken topluluğu. Böğürtlen.

Kargı kemiş gibi durmaz uzarsı (KBŞ, 231)

Kargı: Gövdesi 5-6 metre yüksekliğe erişebilen çok yıllık bir bitki, kemiş, saz.

Kani senin ile yiyip içtiğim (KBŞ, 234)

Kani: Nerede.

Karac' oğlan der ki ey mah-ı mestim (KBŞ, 234)

Mah-ı mestim: Sarhoş ay.

Getirip bergüzar vermeseneydin (KBŞ, 235)

Bergüzar: Armağan, hatıra.

Ebrüsün çekemez gören âşıklar (KBŞ, 236)

Ebru: Kaş. Kâğıt süslemeciliğinde kitre, kola vb. yapıştırıcılarla yoğunlaştırılmış su üzerine, petrol yağı ile sulandırılmış yağlı boya damlatılarak yapılan ve kâğıda geçirilen süs.

Ben de kargış vermem ocağın yana (KBŞ, 238)

Kargış: Kargıma işi veya bu maksatla söylenen sözler, lanet, telin, beddua, ilenç, alkış karşıtı.

Bakın hele şu salman geline (KBŞ, 239)

Salman: Başboş.

Ak göğüsün üstünde yalaz düğmeyi (KBŞ, 240)

Yalaz: Alev.

Ak topuk üstüne atlas tumanı (KBŞ, 240)

Tuman: Giysi, elbise

Ak göğüsün üstünde uban mı biter (KBŞ, 240)

Uba: Bir yerde kısa süre oturup eğlenmek, oyalanmak.

Yaktı beni ateşine urduna (KBŞ, 240)

Urd: Kuru ot veya çalıkların yanması.

Elini yüzünü yudu oturdu (KBŞ, 241)

Yudu: Yıkadı.

Nesih meth edeyim böyle dilberin (KBŞ, 242)

Nesih: Kaldırma, hükümsüz bırakma.

Giyin kutnu kumaş karşımda salın (KBŞ, 243)

Kutnu: Pamuk.

Düşmemiş eşine menendin arar (KBŞ, 244)

Menend: Benzer, denk.

Eğnine giyinmiş alınan moru (KBŞ, 246)

Eğnin: Omuz, sırt.

Güzel olan elvanesin bağlanır (KBŞ, 248)

Elvan: Türlü renklerde olan.

Ala gözlü sübe olur güzelim (KBŞ, 248)

Sübe: Yüce.

Eme idim ağzındaki dilini (KBŞ, 251)

Eme: Emmek.

Kendim gider kotarırım aşımı (KBŞ, 253)

Kotarmak: Boşaltmak

2.3. Şivesel Sapmalar

Türk dilinin kollarını ifade ederken lehçe, şive ve ağız terimleri kullanılmaktadır. Lehçe, dilin yazılı metinlerle takip edilemeyen çok eski bir döneminde ayrılan ve önemli sesbilgisi (fonetik) ve şekilbilgisi (morfolojik) farklılıkları gösteren koludur. Şive, metinlerle takip edilebilen dönemde ayrılan ve lehçeye göre daha az ses bilgisi ve şekil bilgisi farklılıkları gösteren dil koludur. Ağız ise, bir şive, bir yazı dili içinde mevcut olan farklı konuşma biçimleridir (Buran, 2007: 41). Şiirde ölçünlü (standart) dil yerine çeşitli şive ve ağızlarda kullanılan sözcüklere yer vermek şiir dilindeki sapmalardan biridir. Karacaoğlan ve Dadaloğlu şiirlerinde ölçünlü dilden ayrılarak toplumdaki belli bir kesimin kullandığı sözcüklere yer vermişlerdir.

2.3.1. Dadaloğlu'nda Görülen Şivesel Sapmalar

Öc alırsız ilk fırsatı bulanda (YBID, 52)

Mevlâ'm seni özeninen yaratık (YBID, 80)

İkrar versem, ikrarımdan alman mı

Bir söz desem hatırımı kirman mı

Al yanaktan bir çift öpüş vermen mi

Turnam terk etmen mi Boraman Dağını (YBID, 93)

Şimdi sığınç olduk ıssız dağlara (YBID, 109)

Kovgun eder sizin gibi beğleri (YBID, 110)
 Ne *dağniyon* dört yanımı tor gibi (YBID, 126)
 Ne al *geymiş* ne kırmızı ne mavı (YBID, 132)
Diğnen ağ'lar bir nasihat *eyleyim* (YBID, 164)
 Ziyaret *eyledim* Şam-ı Şerif'i (YBID, 182)
 Kepir *tuspâsını* uğrun geçerim (YBID, 190)
 Kavga görünce *sağalır* ölümüz (YBID, 190)
 Bir zaman ağladık bir zaman *gülek* (YBID, 192)
 Sürgün *edem* şu beyleri elinen (YBID, 192)
 Çok ekmeğin *yediydim* tuzunan (YBID, 196)
 On bin kişi Horosan'dan *çıkanda*
 Ak sayaya yeşil düğme *dikende*
 Çıkıp yücelerden engin *bakanda*
 Evvel bahar yaz ayları *gelende* (YBID, 238)
 Solar koç yiğidin *gülğün* irengi (YBID, 239)
 Emmin seni *heyl'eylesün* (YBID, 242)
 Adım Sarı Ali Bey *bilmen* mi beni (YBID, 258)
Koman babam *deyi* size bakmam var (YBID, 260)
Sanasın Hasan'ın kolları bağlı (YBID, 292)
 Onu da *bilinmi* ey Dadaloğlu (YBID, 365)
 Gel *edek* kavgayı etme bahane (YBID, 385)
Tutamalam dedim gider mi boşuna (YBID, 398)
 Her tarafa *dokanırdı* şerrimiz (YBID, 412)

2.3.2. Karacaoğlan'da Görülen Şivesel Sapmalar

Bal dudak üstünde *altun hırızma* (KBS, 13)
 Sen ne *diyön* aşkın benim canıma (KBS, 14)
 Ahmat buldun *söylediyön* deliyi (KBS, 14)
 Elin ile *doldurmuyön* ne fayda (KBS, 14)
Utanyön bildirmiyön ne fayda (KBS, 14)
 Sen kaşını *kaldırmıyön* ne fayda (KBS, 14)
 Kız ne *diyön* şu derdinden ölene (KBS, 29)
 Akça kızlar göç *eyledi* yurdundan (KBS, 31)

Selam versem selamımı alman mı (KBŞ, 29)
 Ben seninim sende benim olman mı (KBŞ, 29)
 Al yanaktan bir bergüzar vermen mi (KBŞ, 29)
 Kötü avratlara etmen emeği (KBŞ, 34)
 Küçücüksün dayanaman belama (KBŞ, 40)
 Gel sarılak oğlan deli isen de (KBŞ, 42)
 İller atlas giye çıkıp salına (KBŞ, 45)
Ko ben de yatayım şallar içinde (KBŞ, 45)
 Didarın görüben gönül eğlerim (KBŞ, 59)
 Ak göğsünü yar gayrı sen açındı (KBŞ, 61)
 Kirazlar da yetişmiş devşirindi (KBŞ, 61)
Eni sonu canı cana sarmalı (KBŞ, 66)
 Eğlenin de bizim ilde kalın mı (KBŞ, 68)
 Kömür gözlüm benden üste alın mı (s.68)
 Olan bir şey desem kail olun mu (KBŞ, 68)
 Aceb kömür gözlüm çatlan ölin mü (KBŞ, 68)
 Ağlayarak mezarıma gelin mi (KBŞ, 68)
 Dokunsam alaman tellerimizi (KBŞ, 77)
Kokulayım bir tomurcuk gül gibi (KBŞ, 82)
 Başına sokunmuş gülü nergisi (KBŞ, 88)
 Ay doğdana şavkı vurdu ovayı (KBŞ, 90)
 Kadir Mevlam seni bana dengede (KBŞ, 92)
Şimdicek bir sevda düştü serime (KBŞ, 94)
 Bir saat karşımda durabilin mi (KBŞ, 96)
 Kırıldı kanadım sarabilin mi (KBŞ, 96)
 Öürsem kanımı verebilin mi (KBŞ, 96)
 Kolunu boynuma sarabilin mi (KBŞ, 96)
 Yıkılmış gönlümü yapabilin mi (KBŞ, 96)
 Can sabr eder amma, yürek döyer mi (KBŞ, 98)
Herkesliye sevdiceği verilsin (KBŞ, 102)
 Yârin gönlü bende olduktan geri (KBŞ, 111)
 Ötüşür bülbüller gonca güllicek (KBŞ, 127)
 Deridi dertlerim artsız arasız (KBŞ, 129)

Hele ben vazgeldim seni bilmezem (KBŞ, 167)

Ya kuzu doldurması nere kaça (KBŞ, 173)

Ah çekiben yüreğimi eriden (KBŞ, 176)

Koç yiğidin kıymatçığı bilinmez (KBŞ, 178)

Geriden acıyıp ağlarım mı var (KBŞ, 202)

Benden selam eylen şol nazıl yâre (KBŞ, 230)

Alam beliğine altun saç bağı (KBŞ, 243)

Çizme olam ayağına giyersen (KBŞ, 243)

Yâre selam söylen seher yelleri (KBŞ, 253)

SONUÇ

Halk edebiyatının önemli bir kısmını kapsayan Türk Saz Şiiri/ Âşık Edebiyatı temsilcileri, Eski Türk Edebiyatı ve Batı Etkisindeki Türk Edebiyatı mensupları gibi genellikle 'ferdi' nitelikleri ön plana çıkarmışlardır. Dili kullanma biçimleri bakımından Eski Türk Edebiyatından ayrılan Âşık Edebiyatı mensupları genellikle açık, anlaşılır bir dil yani halkın günlük konuşma dilini kullanmışlardır. Karacaoğlan ve Dadaloğlu da diğer Âşık Edebiyatı temsilcileri gibi bu bakış açısıyla eserlerini oluşturmuşlardır.

Türk Halk edebiyatımızda her dönem büyük şairler yetişmiştir. Ama bu şairlerin birçok eseri farklı farklı nedenlerden dolayı günümüze ulaşmamıştır. Savaşlar, göçler, istilalar vb. dışında okur-yazar olmayan saz şairlerinin varlığı bugün birçok esere ulaşmamamıza neden olmuştur. Kulaktan kulağa günümüze ulaşan eserler ise zaman içinde aktarıldığı dönemin özelliklerine göre değişikliğe uğramıştır. Bu durum da dilin farklı farklı kullanımlarıyla karşımıza çıkmasına sebep olmuştur. Şiirlerinde de açık bir şekilde görebileceğimiz Çukurova yöresine ait sözcükler ve Avşar boyunu konu alan birçok şiir yazmışlardır. Bundan dolayı şiirleri yöresel kullanımlarla doludur diyebiliriz. Bunun dışında yaşadığımız zamandan çok daha önce yaşamış bu şahsiyetlerin yazdığı şiirler günümüz Türkçesinden farklılık göstermektedir. Bunların dışında söz ustalığı gerektiren kullanımları, ölçü ve kafiye gereği bazı farklılıklar görmekteyiz. Çukurova âşıkları arasında Karacaoğlan'dan sonra en tanınan ve örnek alınan Dadaloğlu, Karacaoğlan'dan günümüze daha yakın olması ve toplumsal konulara daha çok değinmesi halkın konuşma dilinin imkânlarından daha fazla yararlanmasını sağlamıştır.

Elimizdeki tez Karacaoğlan ve Dadaloğlu şiirlerinde görülen dil sapmalarını yani günümüz Türkiye Türkçesinden farklı olarak kullanılan ses, kelime, ifade, dilbilgisi, anlam düzeyinde değiştirme, bozma şeklinde tanımlayabileceğimiz farklılıkları ortaya çıkarmaktır. Tezin başında Karacaoğlan'ın Bütün Şiirleri adlı kitap ve Dadaloğlu şiirleriyle ilgili en kapsamlı çalışma olan Prof. Dr. İsmail Görkem'in Yeni Bilgiler Işığında Dadaloğlu- Bütün Şiirleri adlı kitaplar ayrıntılı bir şekilde incelendi. Karacaoğlan ve Dadaloğlu'nu incelerken yani 17. Ve 19. Yüzyılları incelerken dilin o dönemdeki fonetik ve morfolojik özelliklerinin yanında yerel ağız özelliklerinin de kullanıldığı görülmektedir. Karacaoğlan ve Dadaloğlu şiirlerinde karşımıza çıkan dil sapmaları genellikle tarihsel farklılıklardan, yöresel ağız kullanımlarından ve şiirde ahengi sağlamak için yapılan değişik kullanımlardan kaynaklandığı belirlendi.

Belirttiğimiz gibi dil sapmalarıyla ilgili genel olarak uzlaşma noktası bilinçli olarak dilin yapısında değişikliğe gitmenin olduğunu söyleyebiliriz. Bu bilinçli değişiklik dilin kullanımını genişletmiştir ve kolaylaştırmıştır. Dadaloğlu'ndan birkaç örnek verecek olursak 'Serhoş yürür atlısının yarısı (YBID, 109)' dizesinde serhoş demişken 'İçmişim doluyu zerhoştur kendim (YBID, 161)' dizesinde ise zerhoş şeklinde kullanmıştır. Başka bir örnekte ise 'Kovgun eder sizin gibi beğleri (YBID, 110)' dizesinde beğleri diyen Dadaloğlu, 'Paşa Bey'in oğlu Del'Osman Ali (YBID, 229)' dizesinde bey şeklinde kullanmıştır. Karacaoğlu şairlerinde de benzer örnekler görmekteyiz. 'Sabahtan uğradım ben bir uşağa (KBŞ, 143)' dizesinde uşak diyen Karacaoğlu, 'Binse etbalarım eylese harı (KBŞ, 142)' dizesinde uşak anlamında olan etba kelimesini kullanmıştır. Yine Karacaoğlu 'Göğsün cennet koynun uçmak dediler (KBŞ, 159)' dizesinde görüldüğü gibi cennet ve uçmak kelimelerini beraber kullanmıştır. 'Bağlar almış ilkimini karını (KBŞ, 165)' dizesinde erimiş kar anlamında kullanılan ilkim kelimesinden sonra diğer dördükte erimiş kar kelimelerini kullanmıştır. 'Ezrailden özge kula aman mı (KBŞ, 67)' bu dizide Ezrail diyen Karacaoğlu, 'Ölör oldum Azrail'i gönderme (KBŞ, 171)' dizesinde Azrail demiştir.

Karacaoğlu ve Dadaloğlu şairlerindeki ses sapmaları incelendiğinde en çok görülen ses olayı ünlü düşmesidir. Bu durum daha önce belirttiğimiz gibi vezin gereği hece sayılarını eşitlemek adına yapılmıştır. Dadaloğlu'nda 95 mısırda 102 Karacaoğlu'nda ise 107 mısırda 114 ünlü düşmesi görülmüştür. Sırasıyla Dadaloğlu'nda 17 ünlü genişlemesi görülürken Karacaoğlu'nda 4 ünlü genişlemesi görülmüştür. Dadaloğlu'nda 14 ünlü türemesi görülürken Karacaoğlu'nda 10 ünlü türemesi görülmektedir. Dadaloğlu'nda 4 ünlü daralması görülürken Karacaoğlu'nda 2 ünlü daralması görülmüştür. Dadaloğlu'nda 6 ünsüz düşmesi görülürken Karacaoğlu'nda 9 ünsüz düşmesi görülmüştür. Dadaloğlu'nda 16 ünsüz yumuşaması görülürken Karacaoğlu'nda 19 ünsüz yumuşaması görülmüştür. Dadaloğlu'nda 12 ünsüz türemesi görülürken Karacaoğlu'nda 4 ünsüz türemesi görülmüştür. Dadaloğlu'nda 19 hece düşmesi görülürken Karacaoğlu'nda 30 hece düşmesi görülmüştür. Dadaloğlu'nda 4 göçüşme görülürken Karacaoğlu'nda 2 göçüşme görülmüştür. Dadaloğlu'nda 55 ile yerine kullanım görülürken Karacaoğlu'nda 12 ile yerine kullanım görülmüştür. Her iki şairde de ortak görülen bu ses olaylarının dışında Dadaloğlu'nda 3 ünsüz ikizleşmesi görülürken Karacaoğlu'nda ünsüz ikizleşmesi görülmemiştir. Karacaoğlu'nda ise 3 hece türemesi görülürken Dadaloğlu'nda hece

türemesi görülmemiştir. Ayrıca ünlü değişmelerinde Dadaloğlu'nda kalın ünlülerin incilmesi 13 yerde görülürken Karacaoğlan'da kalın ünlülerin incilmesi 12 mısradada görülmektedir. Dadaloğlu'nda ince ünlülerin kalınlaşması 6 mısradada görülürken Karacaoğlan'da ince ünlülerin kalınlaşması 22 mısradada görülmektedir. Dadaloğlu'nda geniş ünlülerin daralması 1 mısradada görülürken Karacaoğlan'da geniş ünlülerin daralması 2 mısradada görülmektedir. Dadaloğlu'nda dar ünlülerin genişlemesi 2 mısradada görülürken Karacaoğlan'da dar ünlülerin genişlemesi 5 mısradada görülmektedir. Ortak olan değişimler dışında Karacaoğlan'da Dadaloğlu'ndan farklı düzleşme ve yuvarlaklaşma görülmüştür. Karacaoğlan'da 15 ünsüz değişimi görülürken Dadaloğlu'nda 10 ünsüz değişimi görülmüştür. Her iki aşığımızda da k-g, k-ğ, m-n, p-b, t-d, v-ğ ve y-ğ olmak üzere 7 ortak ünsüz değişimi görülmektedir. Kelime sapması olarak iki aşığımız karşılaştırıldığında Dadaloğlu'nda 222 sözcükte kelime sapması görülürken Karacaoğlan'da 293 sözcükte kelime sapması görülmektedir. Şivesel sapma olarak bakıldığında ise Dadaloğlu'nda 33 şivesel sapma örneği görülürken Karacaoğlan'da 56 şivesel sapma görülmüştür.

Çalışma esnasında karşımıza zorluklar da çıktı. Bazı kelimelerin farklı bölgelerde farklı anlamlarda kullanılması bu zorlukların başında geliyor. Örneğin *yemeni* kelimesi Torosların bir ucunda başörtüsü; diğer ucunda ise köşker işi ayakkabının adıdır.

Sonuç olarak, şiir dili günlük konuşma dilinin iletişim amacından farklı olarak okuyanda ve dinleyende ruh coşkunu oluşturma amacındadır. Şiir dili, konuşma dilinden farklı özelliklere ve kullanım biçimlerine sahip bir 'üstdil'dir. Bu çalışmamız dil sapmalarından hareketle Halk Edebiyatı, Âşık Edebiyatı, Çukurova âşıkları ve Çukurova yöresi ve özellikle Karacaoğlan, Dadaloğlu ve bu şairlerin şiirlerinde görülen farklı kullanımları ortaya koymaktadır.

KAYNAKÇA

- AKSAN, Doğan, (1995), *Şiir Dili ve Türk Şiir Dili*, 2. Baskı, Engin Yayınları Ankara.
- AKSAN, Doğan, (1982), *Dil Bilim Seçkisi*, TDK Yayınları, Ankara.
- AKSAN, Doğan, (1995), *Her Yönüyle Dil*, 5. Baskı, TDK Yayınları, Ankara.
- AKSAN, Doğan, (1988), *Türkçenin Gücü*, Bilgi Yayınevi, Ankara.
- AKSAN, Doğan, (1996), *Türkçenin Söz Varlığı*, Engin Yayınları, Ankara.
- BEZİRCİ, Asım, (1996), *İkinci Yeni Olayı*, Evrensel Basım Yayın, 4. Baskı. İstanbul.
- BURAN, Ahmet-ALKAYA, Ercan, (2007), *Çağdaş Türk Lehçeleri*, 5. Baskı, Akçağ Yayınları, Ankara.
- COŞKUN, Volkan, (2008), *Türkçenin Ses Bilgisi*, İstanbul. IQ Yayınları.
- CUNBUR, Müjgân, (1985), *Karacaoğlan*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- ÇETİN, Nurullah, (2004), *Şiir Çözümleme Yöntemi*, Öncü Kitap, Ankara.
- DEVELİOğLU, Ferit, (1978), *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Doğuş Matbaası, Ankara.
- DİLÇİN, Cem, (1999), *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, TDK Yayınları, Ankara.
- DOğAN, Mehmet H., (2001), “Türk Şiirinde İkinci Yeni Dönemeci”, *Hece*, Sayı 53-54-55, Mayıs-Haziran-Temmuz. s.93-101.
- EREN, Hasan, (1999), *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, 2. Baskı, Ankara.
- ERGİN, Muharrem, (2004), *Türk Dil Bilgisi*, Bayrak Basım, İstanbul.
- EYUBOğLU, İsmet Zeki, (2004), *Türk Dilinin Etimoloji Sözlüğü*, Sosyal Yayınları, İstanbul.
- GÖREN, Sani, (2010), *17. Yüzyıl Şairlerinden Fehim-i Kadim, Âşık Ömer ve Karacaoğlan’ın Şiirlerinde Hayvanlar*, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul.
- GÖRKEM, İsmail, (2005), *Yeni Bilgiler Işığında Dadaloğlu Bütün Şiirleri*, E Yayınları İstanbul.
- GÜLENSOY, Tuncer, (1988), *Kütahya ve Yöresi Ağzları*, TDK Yayınları, Ankara.
- GÜLENSOY, Tuncer, (2000), *Türkçe El Kitabı*, Ankara, Akçağ Yayınları.

- GÜLENSOY, Tuncer, (1991), “Karacaoğlan’ın Şiirlerinde Dil ve Üslup”, **İçel Kültürü**, 18. Sayı, Kasım.
- GÜNEŞ, Zeliha, (2005), ‘Cemal Süreya’nın Üvercinika Adlı Kitabında Bulunan Şiirlerindeki Sapmalar’, **X. Uluslararası Kıbatek Şöleni Bildirileri**, Kiev-Ukrayna, 143-159, 11-16 Mayıs.
- GÜNSON, Eser, (2001), **Edebiyattan Yana**, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları.
- HARMANCI, Abdullah, (2013), “Cemal Süreya Şiirinde Dil Sapmaları”, **Turkish Studies International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic** Volume 8/4 Spring, p. 909-918, ANKARA.
- İPEK, Birol, (1997), **Türkiye Türkçesi Ağzlarında Yabancı Kelimeler -Fonetik İnceleme-**, Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Elazığ.
- KÖPRÜLÜ, Fuad, (2004), **Saz Şairleri**, Akçağ Yayınları, Ankara.
- KUL, Erdoğan, “Şiir Dilinde Sapmalar ve Bir Uygulama”, **New Word Sciences Academy**, C.3/3, Mart, 2008.
- NİŞAYAN SÖZLÜK, <http://www.nisanyansozluk.com/> (ET: 03.01.2018).
- ÖZCAN, Tarık, (1999), “İlhan BERK’ in Şiir Dilinde Sapmalar”, **Dil Dergisi**, 76. Sayı, Şubat.
- ÖZCAN, Tarık, (2003), “Şiir Sanatında İmajın Yeri-Önemi ve Bunun Cemal Süreya’nın Şiir Dünyasına Uygulaması”, **Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, C.13,1, s.115-136, Ocak.
- ÖZEK, Fatih, (2001), “Cahit Sıtkı Tarancı’nın Ölümünden Sonra Adlı Şiirinin Dilbilimsel Açından İncelenmesi”, **Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, C.11,2, s.147-164, Elazığ.
- ÖZÜNLÜ, Ünsal, (1982), “Şiir Dilinde Sapmalar”, **Türk Dili**, S.4, s. 77-85.
- ÖZÜNLÜ, Ünsal, (1997), **Edebiyatta Dil Kullanımları**, Doruk Yayımcılık, Ankara.
- SOYLU, Sıtkı, (1991), “Karacaoğlan Sözlüğü Ve Metin Bozuklukları”, **İçel Kültürü**, 18. Sayı, Kasım.
- TUNA, Osman, Nedim, (1990), **Sümer ve Türk Dillerinin Tarihî İlgisi İle Türk Dilinin Yaşı Meselesi**, TDK Yayınları, Ankara.
- TÜRKÇE SÖZLÜK**, (2010), TDK Yayınları, Ankara.
- <https://tr.wikipedia.org/wiki/Karacao%C4%9Flan> (ET: 06. 06. 2016).
- YÜCEL, Adnan, (1992), **Karacaoğlan**, Altın Kitaplar, İstanbul.

EKLER

Ek 1. Orjinallik Raporu

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU

ÖĞRENCİ BİLGİLERİ	
Adı-Soyadı	Ömer YAŞAR
Öğrenci Numarası	111213111
Enstitü Anabilim Dalı	Türk Dili ve Edebiyatı
Programı	
Danışmanın Unvanı, Adı-Soyadı	Yrd. Doç. Dr. Bixol İPEK
Tez Başlığı (Türkçe)	Karacaçiftan ve Dadalepli'nde Sıpmalar

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam VIII+84.. sayfalık kısmına ilişkin, 25.01.2018 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 17....'tür.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç,
- 2- Kaynakça hariç
- 3- Alıntılar hariç/dâhil
- 4- 5 kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Yukarıda bilgileri verilen öğrencimin doktora tezi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu tarafından belirlenen azami benzerlik oranlarını aşmadığını ve tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim. Gereğini saygularıyla arz ederim.

Bixol İPEK
Danışmanın Adı-Soyadı
(İmzası) B. İpek

Doç. Dr. Mutlu DEVECİ
Anabilim Dalı Başkanı V.
(İmzası) 01.03.2018

F.Ü. LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ÖĞRETİM YÖNETMELİĞİ

Madde 41- Lisansüstü tezleri ile birlikte teslim edilmesi gereken belgeler şunlardır:

- a) Lisansüstü tezler, savunma öncesinde intihal program raporu ve ilgili makale şartını¹ sağladığına dair belgeleri ile birlikte enstitüye teslim edilir.
- b) İntihal raporu ile ilgili olarak etik kurallar dâhilindeki benzerlik oranları ilgili Enstitü Yönetim Kurulu tarafından belirlenir. (Enstitü Yönetim Kurulu tarafından tezin, intihal kapsamı dışında değerlendirilmesi için TURNITIN'den alınan raporda "benzerlik oranı"nın, "alıntılar hariç" en fazla %10, "alıntılar dâhil" % 30'u geçmemesi şeklinde kabul edilmiştir).

¹ Makale şartı doktora öğrencilerini kapsamaktadır.

ÖZ GEÇMİŞ

Ömer YAŞAR, 09.02.1987 yılında Siirt'in Merkez İlçesinde doğdu. İlköğrenimini Alparslan Ortaokulunda, ortaöğrenimini 14 Eylül Şeref Lisesinde tamamladı. 2007 yılında kazandığı Fırat Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünden 2011 yılında mezun oldu. 2013 yılından beri Siirt Özel Hatem Sağlık Kolejinde çalışmaktadır. 2012 yılında Fırat Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalında, Eski Türk Dili Bilim Dalında yüksek lisans eğitimi almaya başlamıştır. Ömer Yaşar evlidir.

